

Overzicht van het Belgische politiek gebeuren in 1983

---

door Mark DEWEERDT,

Licentiaat in de politieke en sociale wetenschappen.
Journalist.

★

Toen eerste-minister Wilfried Martens op 12 januari 1983 uit vakantie naar België terugkwam, wachtte hem een zware politieke agenda: de betwistingen rond de benoeming van José Happart tot burgemeester van Voeren; de blijvende problemen van Cockerill-Sambre; de regionalisering van de zgn. nationale economische sectoren; de voortzetting van het crisisbeleid, waartegen de vakbondswet rees en waarvoor de regering nieuwe « volmachten » vroeg.

Meteen zijn de belangrijkste politieke thema's van het jaar aangegeven die, samen met de in het tweede semester bijgekomen begroting voor 1984 (met de ambtenarenstaking) en rakettenkwestie, in deze bijdrage worden uitgediept.

Vooraf weze vermeld dat de regering-Martens-Gol in 1983 twee keer gewijzigd werd. Op 20 januari werd Paul Hatry (PRL) minister van het Brusselse Gewest in opvolging van zijn partijgenoot Albert Demuyter, die zich volledig aan zijn taak als burgemeester van Elsene wilde wijden. Demuyters portefeuille van Middenstand ging naar minister van Openbare Werken Louis Olivier en staatssecretaris voor Energie Etienne Knoops (beiden PRL). Op 9 juni werd de Franstalige minister van Nationale Opvoeding Michel Tromont (PRL) vervangen door zijn partijgenoot André Bertouille (Tromont werd gouverneur van de provincie Henegouwen). In de Waalse gewestregering werd Bertouille opgevolgd door Jacqueline Mayence-Goossens (PRL), tot dan toe staatssecretaris voor Ontwikkelingssamenwerking. In die functie werd zij op haar beurt opgevolgd door François-Xavier ridder de Donnée.

1. De zaak-Happart en het taalgebruik in de faciliteitengemeenten.

A. HET COMPROMIS VAN 30 JANUARI.

Zoals eind 1982 te voorzien was (1), werd de regering na het nieuwjaarsreces geconfronteerd met het probleem van de benoeming van een burgemeester in de taalgrensgemeente Voeren. Na de gemeenteraadsverkiezingen van 10 oktober 1982 was José Happart, tot kort vóór die verkiezingen voorzitter van de in maart 1978 opgerichte Action fouronnaise, door de meerderheidslijst Retour à Liège (tien van de vijftien zetels) voorgedragen als kandidaat-burgemeester.

In Vlaanderen werd die kandidatuur eensgezind afgewezen, onder verwijzing naar de Nederlandsonkundigheid van de betrokkene, aan wie tevens werd verweten in het verleden geweld te hebben gebruikt en niet in staat te zullen zijn de orde in de gemeente te handhaven. Aan Franstalige zijde beriep men zich op de democratische verkiezing en reglementaire voordracht om de kandidatuur van Happart te verdedigen.

Hoewel het in principe alleen aan minister van Binnenlandse Zaken Nothomb toekwam de benoeming van burgemeesters aan de koning voor te stellen, werd de affaire al gauw een regeringszaak. Premier Martens mocht verklaren dat het sociaal-economische beleid de voorrang kreeg, hij kon niet ontsnappen aan de vaststelling dat de kwestie de meerderheid verdeelde — zoals bleek uit de interpellaties in de Kamer op 27 januari — en dat zij een bedreiging vormde voor het voortbestaan van de regering.

Minister Nothomb, die daags voordien in de Kamer nog op de vlakte was gebleven, verraste op 28 januari zijn collega's door hen op de ministeraad voor de keuze te stellen :

- Happart wordt niet benoemd, maar het statuut van Voeren wordt gewijzigd zodat de gemeente niet meer tot het Nederlandse taalgebied behoort ;
- ofwel wordt Happart benoemd, te zamen met een Vlaamse arrondissementcommissaris die bijzondere bevoegdheden krijgt in verband met de naleving van de taalwetten.

Omdat het eerste voorstel nooit een parlementaire meerderheid zou bekomen, werd het meteen van tafel geveegd. Het tweede kreeg de instemming van de Franstalige ministers ; de Vlaamse liberalen aarzelden, de CVP was ronduit tegen. De ochtendzitting van de ministerraad ein-

---

(1) Zie M. DEWEERDT, *Overzicht van het Belgisch politiek gebeuren in 1982*, in : *Res Publica*, 1983, nr. 2-3, blz. 166.

digde met de dreiging met ontslag door Nothomb indien niet dezelfde dag een beslissing werd genomen.

Na de middag stelde de CVP de benoeming van de uittredende burgemeester Dodemont als « verzoeningskandidaat » voor. PSC en PRL vonden dat niet realistisch, de PVV zei dat de lokale democratie moest gerespecteerd worden. Tot 21 uur werd nog vergaderd, zonder resultaat.

Zaterdag- en zondagnamiddag (29 en 30 januari) werd opnieuw vergaderd. Dertig uren was over de zaak-Happart beraadslaagd, toen zondagavond even vóór 23 uur een door eerste-minister Martens uitgeschreven compromisvoorstel werd aanvaard. De tekst ervan luidde :

« 1. De regering bevestigt dat zij de absolute voorrang blijft geven aan het economisch herstel, de gezondmaking van de openbare financiën en de strijd tegen de werkloosheid. De regering acht een bezinnings- en evaluatieperiode betreffende de staats Hervorming onmisbaar met het oog op duurzame en evenwichtige oplossingen.

2. Overeenkomstig de regeringsverklaring zal de regering de uitvoering en de voltooiing van de staats Hervorming voortzetten zoals die is voorzien in de wetten van 8 en 9 augustus 1980, daarbij voorrang gevend aan de oprichting van het Arbitragehof, aan de financiering van de gemeenschappen en de gewesten, alsmede aan de overheveling van de administraties. Zij zal tevens de beslissingen uitvoeren van 15 maart en 30 december 1982 betreffende de nationale sectoren en het desbetreffend overleg met de gewestregeringen (2).

3. Een studiecentrum zal worden opgericht bij een in ministerraad overlegd koninklijk besluit. Het parlement zal hierbij worden betrokken. Dit centrum zal worden belast om tegen 1 januari 1985 een evaluatie te maken en voorstellen te doen met het oog op het eventueel voortzetten, aanpassen, verbeteren en/of herzien van de staats Hervorming.

4. Ten einde de parlementsleden nauwer te betrekken bij de werkzaamheden van dit centrum met het oog op een globale benadering van de staats Hervorming, wenst de regering dat parlementaire initiatieven ter zake de werkzaamheden van het centrum zouden voeden. In afwachting van de besluiten van het centrum zal de regering bij de meerderheidsfracties aandringen slecht in onderling akkoord initiatieven te nemen of te steunen tot wijzigen van de staats Hervorming of het evenwicht tussen de gemeenschappen (3).

---

(2) *Idem*, blz. 161-162.

(3) De regeringstekst verwees impliciet naar het omstreden wetsvoorstel-Van den Blande tot regionalisering van de vijf zgn. nationale sectoren (zie hoofdstuk 4).

5. In een geest van verzoening zal de regering bij het parlement een wetsontwerp indienen waarbij de gemeente Voeren naar de provincie Brabant — arrondissement Halle-Vilvoorde — wordt overgeheveld met behoud van haar huidig statuut van taalgrensgemeente. De regering zal bij haar meerderheid aandringen op de spoedbehandeling en de vlugge eindstemming van dit ontwerp. In dezelfde geest van verzoening verbindt de minister van Binnenlandse Zaken zich er toe, indien het ontwerp wordt besproken en aangenomen, om de benoeming van de h. Happart tot burgemeester van de gemeente Voeren niet voor te dragen vóór 1 januari 1985. Het is de bedoeling van de regering door de inwerkingtreding van deze wet en de pacificatie ter plaatse een nieuw politiek feit te verwekken. »

B. NAAR EEN NIEUW COMPROMIS.

Tegen het regeringsvoorstel kwam in Vlaanderen een storm van protest los. De niet-benoeming van Happart werd er overschaduwd door de overheveling van Voeren van de eentalige provincie Limburg naar de tweetalige Brabant. Ook bij de Vlaamse Voerenaars waren de reacties bijzonder scherp en emotioneel ; een dertigtal van hen kwam op 31 januari in de Wetstraat betogen. Aan Franstalige zijde was men evenmin tevreden : men nam de niet-benoeming op de korrel en zei dat de overheveling niets ten gronde wijzigt. Omwille van « hogere Waalse belangen » verdedigde Happart zelf het compromis.

In de daaropvolgende dagen werd het duidelijk dat het Voer-compromis nooit een meerderheid zou krijgen in het parlement. Het verzet ging uit van de Limburgse CVP, die ermee dreigde tegen het hele regeringsbeleid dwars te gaan liggen. De CVP-senaatsfractie liet op 1 februari weten dat de regering haar « huiswerk » diende over te doen, de kamerfractie zond gelijkaardige signalen uit. Op 2 februari sloot de PVV-senaatsfractie zich bij de CVP-bezwaren aan. Zowel in Kamer als in Senaat keurden de meerderheidspartijen nog wel een vertrouwensmotie goed, maar in de Wetstraat bleef de crisissfeer hangen. Toen de CVP-ministers de premier lieten weten niet langer achter het akkoord van 30 januari te staan, zat er voor de regering niets anders op dan op zoek te gaan naar een nieuw compromis.

Dat werd op 4 februari gevonden. De ministerraad besliste het vijfde punt van het akkoord van 30 januari (dat voor de rest onverkort van kracht bleef) te wijzigen door de volgende tekst :

« Overwegende dat de heer José Happart werd voorgedragen door een meerderheid van de gemeenteraad van Voeren ; gelet op de verbintenissen die José Happart ten overstaan van de minister van Binnenlandse Zaken heeft aangegaan ; gelet op het feit dat hij er zich toe verbonden heeft de

wetten en decreten te eerbiedigen en inzonderheid de taal van het gebied te gebruiken in de uitoefening van zijn wettelijke ambtsverplichtingen, wordt José Happart benoemd tot burgemeester van Voeren. Het K.B. treedt in werking op 31 december 1983.

De heer Jo Wiertz wordt benoemd tot commissaris-adjunct van de arrondissementscommissaris van Tongeren. Het K.B. treedt in werking op 31 december. Inmiddels zal een ambtenaar van het ministerie van Binnenlandse Zaken (van de Nederlandse taalrol) benoemd worden tot waarnemend commissaris-adjunct ».

Beide benoemingsbesluiten verschenen in het *Belgisch Staatsblad* van 5 februari.

In Vlaanderen bleef de benoeming van Happart moeilijk verteerbaar, maar er was wel opluchting over de niet-overheveling van Voeren. Aan Franstalige zijde noemde men de benoeming met uitstel ongehoord. Een Vlaamse spoedbetoging in Hasselt tegen de benoeming van Happart, georganiseerd op initiatief van de Volksunie, bracht op 7 februari 5.000 man op de been.

De Kamer schonk op 7 februari haar vertrouwen aan de regering, tijdens de stemming over de moties ingediend na de Voer-interpellaties van 27 januari.

Overeenkomstig het 4-februaricompromis werd José Happart op 31 december 1983 ten volle burgemeester van Voeren. In het grootste geheim legde hij op 30 december de eed af in handen van waarnemend adjunct-arrondissementscommissaris Vercruyse (Wiertz legde dezelfde dag de eed af ten overstaan van de gouverneur van Limburg, Vandermeulen). Tevoren was Happart ontvangen door de kabinetschef van minister Nothomb, die hem herinnerde aan de verplichting de wetten na te leven en de communautaire vrede te bewaren.

Als eerste schepen van Voeren was Happart al die tijd waarnemend burgemeester geweest. In die hoedanigheid legde hij enige voorzichtigheid aan de dag en vermeed hij een onbesuisd optreden. Van Vlaamse zijde werd vooral kritiek geuit op de wijze waarop Happart de gemeenteraad voorzat : hij leidde in stuntelig Nederlands de agendapunten in en liet de toelichting over aan de gemeentesecretaris. Op basis van die (vermeende) Nederlandsonkundigheid werd eind 1983 klacht tegen Happart ingediend. Bij de bestendige deputatie van Limburg werd de vervallen-verklaring gevraagd van zijn mandaat als gemeenteraadslid.

Het jaar door heerste er overigens onduidelijkheid over de in het akkoord van 4 februari vermelde « verbintenissen die José Happart ten overstaan van de minister van Binnenlandse Zaken heeft aangegaan », met name over de vraag of Happart er zich toe verbonden had Nederlands te

leren. Herhaaldelijk werd bevestigd, o.m. door premier Martens, dat dit inderdaad het geval zou zijn. Uit de transcriptie van het gesprek dat minister Nothomb en José Happart op 27 januari 1983 hadden en eerst op 24 januari 1984 door Nothomb werd vrijgegeven, blijkt dat echter niet het geval te zijn.

C. HET WETSVORSTEL-GALLE.

De kwestie-Happart, althans het taalaspect ervan, kadert in de problematiek van het taalgebruik in de taalgrens- en randgemeenten waar in 1963 faciliteiten werden ingevoerd. Van Vlaamse zijde wordt aangevoerd, dat die faciliteiten er enkel zijn voor de bestuurden, niet voor de bestuurders die gehouden zijn de officiële taal — in Vlaanderen het Nederlands — te gebruiken. Aan Franstalige kant is men het met die stelling niet eens.

In een aantal arresten over het taalgebruik in de zes randgemeenten rond Brussel is de Raad van State de Vlaamse visie bijgetreden (4). Het eerste arrest (1973) had nog alleen maar betrekking op de eedaflegging. Een arrest uit 1981 vernietigde een stemming die gedeeltelijk in het Frans gebeurde (Kraainem). Op 24 mei 1983 vernietigde de Raad van State een brief dd. 1 april 1981 van gouverneur Roggen van Brabant, waarin het taalgebruik in de gemeenteraad van de randgemeenten vrij werd genoemd. De Raad van State was duidelijk : de zes randgemeenten behoren tot het Nederlandse taalgebied waar het Nederlands de officiële taal is ; in de uitoefening van hun ambt moeten de mandatarissen het Nederlands gebruiken, op straffe van nietigheid.

Half november ging de Raad van State nog een stap verder : verkozenen in het Nederlands taalgebied, van wie het vermoeden bestaat dat zij de streektaal niet kennen, moeten hun taalkennis bewijzen. De Raad riep twaalf leden van de OCMW-raad van Wezembeek-Oppem op dat te doen. Op 22 november gingen drie betrokkenen op die uitnodiging in ; negen anderen weigerden dit te doen. Op 23 december (arrest-Walraet) vernietigde de Raad van State de verkiezing van die negen (drie effectieve leden en zes plaatsvervangers).

Ten einde het taalgebruik in bestuurszaken nader te bepalen, mede gelet op de arresten van de Raad van State, diende SP-kamerlid Marc Galle op 23 juni 1983 een wetsvoorstel in, dat de kennis van het Nederlands verplicht stelt voor mandatarissen in de faciliteitengemeenten. Niemand

---

(4) Volledigheidshalve moet worden vermeld dat het gaat om arresten gevelde door een Nederlandstalige kamer van de Raad van State. Kennelijk als reactie daarop diende minister Nothomb in 1983 een wetsontwerp in, dat beoogt een gemengde kamer over dergelijke gevallen uitspraak te laten doen. Zowel vanuit Vlaamse parlementaire hoek als vanuit de Raad van State zelf kwam scherpe kritiek op het ontwerp.

kan tot burgemeester, schepen of gemeenteraadslid, of lid van de raad voor maatschappelijk welzijn worden gekozen of benoemd, of tot vertegenwoordiger van de gemeente of de raad voor maatschappelijk welzijn in intercommunale verenigingen worden aangewezen of gekozen indien hij de taal van het taalgebied waarin de (faciliteiten)gemeente gelegen is, niet kent, aldus artikel 1 van het voorstel. De kennis van die taal wordt bewezen door een diploma of getuigschrift, waaruit blijkt dat het onderwijs in die taal werd genoten, of bij ontstentenis daarvan door een examen.

Alvorens het wetsvoorstel in overweging te laten nemen door de Kamer, vroeg kamervoorzitter Defraigne het advies van de Raad van State. Dat advies zou eerst begin 1984 bekend worden.

2. Het begrotings- en monetair beleid in het eerste halfjaar.

A. DE FINANCIEWET.

Onder meer ter uitvoering van de begroting voor 1983 had de regering op 23 december 1982 bij de Kamer een wetsontwerp houdende fiscale en begrotingsbepalingen ingediend, kortweg de Financierwet genoemd.

Een eerste hoofdstuk bevatte de maatregelen die in 1982 waren aangekondigd in het raam van de hervorming van de personenbelasting, die in het regeerakkoord van eind 1981 in het vooruitzicht was gesteld. Omdat de budgettaire situatie niet een grondiger aanpak toeliet, bleef de hervorming alsnog beperkt tot volgende maatregelen :

- een verhoging met bijna 40 % van de belastingvermindering voor kinderen ten laste ;
- de invoering van een *splitting-systeem* voor de eerste schijf van 750.000 F van het belastbaar inkomen voor de belastingplichtigen met een globaal netto-belastbaar inkomen tussen 750.000 en 1.500.000 F ;
- het opvoeren van de bijzondere aftrek op het kadastraal inkomen van 80.000 tot 120.000 F (plus 10.000 F voor de echtgenoot en voor iedere andere persoon ten laste) voor de eigen woning.

De hervorming werd mogelijk gemaakt door de middelen die zouden vrijkomen ingevolge de eveneens in de Financierwet voorziene afschaffing van de forfaitaire aftrek van 10.000 F op de bedrijfsinkomsten.

Het ontwerp bevatte voorts maatregelen met het oog op een betere belastingheffing, diverse minder belangrijke bepalingen inzake de inkomstenbelastingen, de afschaffing van de accijns op LPG en de vervangings-

gewijze invoering van een aanvullende verkeersbelasting voor LPG-rijders, en de bekrachtiging van een reeks in het verleden genomen fiscale koninklijke besluiten.

In een vierde en laatste hoofdstuk verleende de Financierwet aan de gemeentebelasting op de personenbelasting opgeheven (zie ook hoofdstuk 7).

Het derde hoofdstuk handelde over de tekorten van de openbare ziekenhuizen. Het bevatte een reeks maatregelen om de steeds maar oplopende deficits, die grotendeels ten laste vielen van de gemeenten in verhouding tot hun aantal in het betrokken ziekenhuis opgenomen inwoners, in te dijen. De OCMW's die de ziekenhuizen beheren werden verplicht een deel van de tekorten zelf te dragen, wat een stimulans moet zijn om de oorzaken ervan weg te nemen.

In een vierde en laatste hoofdstuk verleende de Financierwet aan de regering de bevoegdheid om tussen 1 januari 1983 en 31 december 1984 alle nuttige maatregelen te nemen om het concurrentievermogen te handhaven. De wet voorzag een dubbele norm: de arbeidskosten t.o.v. het gemiddelde van het voorgaande jaar mogen niet sterker stijgen dan de gewogen gemiddelde stijging bij de zeven voornaamste handelspartners van ons land; de lonen mogen niet verhogen in een mate die hoger ligt dan hetgeen volgt uit de toepassing van het indexeringsmechanisme voorzien in het K.B. nr. 180 van 30 december 1982 (5). Om deze dubbele norm te handhaven voorzag de wet in de mogelijkheid om eind 1983, eind 1984 of in uitzonderlijke omstandigheden en na overleg met de sociale partners bij K.B. alle nuttige maatregelen te nemen. Wel is bepaald dat de gevraagde inspanningen evenwichtig verdeeld moeten zijn over alle bevolkingscategorieën en dat de koopkracht van de minstbedeelden gevrijwaard moet worden.

Vooraf dit laatste hoofdstuk lokte felle kritiek uit van de oppositie die er volmachten — SP-voorzitter Van Miert had het zelfs over « supervolmachten » — in zag. De Raad van State merkte in zijn advies bij het wetsontwerp evenwel op, dat de norm inzake het concurrentievermogen door de wetgever zelf werd vastgesteld, zodat de bevoegdheid die aan de regering werd opgedragen niet de omvang van een « bijzondere macht » heeft.

Het ontwerp van Financierwet werd op 21 februari door de Kamer goedgekeurd (bij een eerste stembeurt op 17 februari verliet de oppositie

---

(5) Dit mechanisme houdt in dat de indexaanpassingen geschieden via het zgn. afgevlakte indexcijfer, d.w.z. het gemiddelde van de indexcijfers van de laatste vier maanden. Het nieuwe mechanisme, in 1982 bij een volmachtenbesluit ingevoerd, werd per 1 september 1983 van kracht.

de zaal en was de meerderheid niet in aantal om het quorum te bereiken) en op 29 maart door de Senaat.

B. DE REGERINGSMEDEDELING VAN 16 MAART.

Na het nieuwjaarsreces was er in de schoot van de meerderheid niet alleen spanning rond communautaire dossiers als de zaak-Happart (hoofdstuk 1) en het staal (hoofdstuk 4) merkbaar, maar ook onzekerheid over het te voeren sociaal-economisch beleid. Het leek erop of het einde van de « volmachtenperiode » op 31 december 1982, binnen dewelke een groot deel van het regeerprogramma was uitgevoerd, een vacuüm was geschapen en de coalitiepartners niet goed wisten welke richting verder uit te gaan. Beducht voor eventuele ontsporingen, trok een kordate eerste-minister Martens na zijn terugkeer uit vakantie meteen het initiatief tot zich en reeds na de eerste ministerraad (14 januari) kondigde hij een actualisering en concretisering van het regeerprogramma aan, waarvan de grote opties nochtans behouden zouden blijven. Tevens stelde hij nieuwe bijzondere machten in het vooruitzicht.

Een werkgroep van enkele top-ministers had toch nog twee maanden nodig om dat werk te klaren, vooral omdat een aantal andere dossiers (Happart, aankoop F-16-vliegtuigen, staal,...) de actualiteit kwamen beheersen.

Op 16 maart kwam premier Martens met zijn regeringsmededeling voor het parlement. Na een balans te hebben opgemaakt van het beleid dat in 1982 bij « volmacht » werd gevoerd, lichtte hij het aanvullend regeerakkoord toe, wat vooral neerkwam op de aankondiging van een reeks nieuwe besparingsmaatregelen.

Martens zei dat voor 1983 een bedrag van 52,4 miljard F aan bijkredieten en fiscale minderontvangsten diende te worden gecompenseerd door een vermindering van de uitgaven met 39,4 miljard, een verhoging van de sociale bijdragen met 6 miljard en aanvullende fiscale ontvangsten ten belope van 5,3 miljard. Hij kondigde maatregelen aan om misbruiken tegen te gaan bij tijdelijke werkloosheid, sluikwerk, regeling van de vooropzeg, overuren, conventionele brugpensioenen en de werkvergunning. Vanaf een globaal netto-belastbaar inkomen van 750.000 F zou het inkomen progressief gelijkgesteld worden met een inkomen uit arbeid. De bijdrage die genieters van inkomens boven de 3 miljoen in 1982 dienden te betalen (10 %) zou worden verlengd.

In de onderwijssector kondigde de premier maatregelen aan inzake deeltijdse stages, rationalisering van het leerlingenvervoer, beperking van de cumulatie en versterking van de autonomie van de onderwijsinstellingen. In de sociale-zekerheidssector zou 1,5 miljard worden bespaard ter-

wijl aan de actieve bevolking een uitzonderlijke solidariteitsinspanning zou worden gevraagd : de ambtenaren zouden hun eindejaarspremie 1983 pas in 1984 krijgen en de werknemersbijdrage voor werkloosheid zou gedurende een trimester met 2 % worden verhoogd. Martens zei voorts van het niet volledig doorberekenen van de daling van de olieprijs aan de verbruiker een opbrengst van 5 miljard te verwachten, en hij stelde een grotere selectiviteit bij de aftrekbaarheid van de bedrijfslasten in het vooruitzicht.

Vervolgens sprak de premier over het algemeen regeringsbeleid, geaxeerd rond het behoud van de concurrentiekracht van de ondernemingen, de sanering van de openbare financiën, het herstel van de werkgelegenheid en de verbetering van het juridische en institutionele kader. Hij kondigde in dat verband een bijzonder tewerkstellingsplan voor jongeren aan, evenals een verlenging van de leerplicht en een herziening van de immigratie- en nationaliteitswetgeving.

Na een debat daarover kreeg de regering het vertrouwen van de Kamer (19 maart) en van de Senaat (25 maart). De meeste van de aangekondigde maatregelen zouden in 1983 worden ingevoerd, deels via volmachtenbesluiten, zoals verder zal blijken.

C. DE POSITIE VAN DE FRANK.

Begin maart kwam de Belgische munt onder zware druk te staan. Monetaire specialisten waren het erover eens, dat de frank het slachtoffer was van een samenloop van omstandigheden. Enerzijds werd een devaluatie van de Franse frank verwacht, waarmee de Belgische munt vaak (ten onrechte) wordt geassocieerd. Anderzijds stond de Duitse mark bijzonder sterk na de verkiezingsoverwinning van de CDU/CSU.

Op 8 maart besliste de Nationale Bank van België (NBB) het disconto drastisch te verhogen, van 11,5 tot 14 %. Veel effect had die maatregel niet en op 14 maart vaardigde het Belgisch-Luxemburgs Instituut voor de Wissel (BLIW) uiterst strenge richtlijnen uit die de speculatie tegen de frank nagenoeg onmogelijk moesten maken. De Belgische frank klom naar de top van het Europees Monetair Systeem (EMS). Niet voor lang echter, want omzeiling van de BLIW-maatregelen was er mede de oorzaak van dat de frank weer op zijn bodemkoers belandde.

Op 21 maart raakten de Europese ministers van Financiën het eens over een herschikking van de muntpariteiten. De Belgische frank werd met 1,5 % gerevalueerd. Die revaluatie geschiedde echter ten opzichte van een fictieve munt waarmee de ministers hadden gewerkt. In de praktijk daalde de waarde van de frank, gemeten aan het gewicht van de verschillende EMS-landen in de Belgische buitenlandse handel, met 0,2 %. Het

concurrentievermogen van de Belgische industrie onderging dus zo goed als geen wijzigingen : Belgische produkten werden duurder voor Fransen, Ieren en Italianen, en goedkoper voor de West Duitsers, Nederlanders en Denen.

In de loop van de daaropvolgende weken verlaagde de NBB geleidelijk het disconto. Op 22 juni werd zelfs het laagste peil sinds vier jaar bereikt : 9 %. De NBB, die van 1 januari tot 21 maart de frank voor 140 miljard had moeten steunen, kon weer deviezen aankopen (6).

3. Het « volmachtenbeleid » van de regering.

A. DE BIJZONDERE-MACHTENWET.

Zoals aangekondigd in de regeringsmededeling van 16 maart diende de regering begin mei het *wetsontwerp tot toekenning van bepaalde bijzondere machten aan de Koning* bij de Kamer van Volksvertegenwoordigers in.

De bijzondere kamercommissie begon op 5 mei met de bespreking van het ontwerp in een nogal gespannen sfeer (7).

De besprekingen duurden tot 26 mei, en op 7 juni begon het debat in openbare vergadering dat op 12 juni werd afgerond met de eindstemming. Het wetsontwerp werd aangenomen met 112 stemmen voor, 90 tegen en drie onthoudingen, waaronder die van kamervoorzitter Defraigne (PRL).

Het stemgedrag van Defraigne wekte misnoegen bij de meerderheidsfracties, met name bij de CVP. Renaat Peeters noemde Defraignes houding schandelijk. De kamervoorzitter motiveerde zijn onthouding door erop te wijzen, dat de regering haar doelstellingen ook via gewone wetten kon bereiken. In de meeste perscommentaren werd gezegd dat men van een kamervoorzitter moeilijk een andere houding kon verwachten (8).

Onmiddellijk na de stemming in de Kamer begon de bijzondere senaatscommissie met het onderzoek van het wetsontwerp. Op 4 juli keurde ook de Senaat het ontwerp goed, met 91 stemmen voor, 58 tegen en acht onthoudingen.

(6) In de herfst begon de frank opnieuw te verzwakken en diende de NBB terug deviezen te verkopen. Op 23 november werd het disconto weer tot 10 % verhoogd.

(7) SP-fractie leider Tobback had daags voordien in een interview met *De Morgen* gezegd dat premier « Martens erger is dan Caligula » (de psychisch gestoorde Romeinse keizer).

(8) Bij de opening van de parlementaire zitting 1983-1984 waren er geruchten dat Defraigne wegens die onthouding niet tot Kamervoorzitter zou worden herkozen, maar dat werd door de feiten tegengesproken.

De wet van 6 juli 1983 tot toekenning van bepaalde bijzondere machten aan de Koning, gaf de regering de bevoegdheid « met het oog op het economisch en financieel herstel, de vermindering van de openbare lasten, de gezondmaking van de openbare financiën en het scheppen van werkgelegenheid » bij in ministerraad overlegde koninklijke besluiten « alle nuttige maatregelen te nemen ten einde » :

1) de *openbare uitgaven* te beperken of te verminderen, o.m. door het bedrag en de toekenningsmodaliteiten van de subsidies, vergoedingen en uitkeringen vast te stellen die ten laste zijn van de Staat ;

2) het financieel evenwicht te verzekeren van de *sociale zekerheid*, zonder afbreuk te doen aan de koopkracht van de minstbedeelden ;

3) over te gaan tot de opheffing, omvorming, reorganisatie of smelting van de *instellingen van openbaar nut en de openbare staatsinstellingen*, alsook tot het verbeteren van hun organisatie en werking, het versterken van de controle erop en het beperken van hun werkingsuitgaven ;

4) de bepalingen m.b.t. de financiering, de financiële controle en de financiële verantwoordelijkheid van de *provincies, gemeenten, agglomeraties en OCMW's* te wijzigen of aan te vullen, en de uitvoering van hun saneringsplannen mogelijk te maken ;

5) de inning te verzekeren van de *bedrijfsvoorheffing* die verschuldigd is door de publiekrechtelijke rechtspersonen (provincies, gemeenten, Brusselse agglomeratie) door afhouding op ieder bedrag dat hun vanwege de Staat toekomt (eind april hadden die instellingen een achterstallige schuld van 10 miljard F aan bedrijfsvoorheffing) ;

6) aan de *gemeenten en de Brusselse agglomeratie* een enige en uitzonderlijke toelage van 21 miljard F te verlenen, gespreid over verscheidene jaren ;

7) de herstructurering en de leefbaarheid te verzekeren van de zgn. *ationale economische sectoren*, en daartoe maatregelen te nemen inzake bezoldigingen, vergoedingen en voordelen ;

8) een programma tot vrijwaring en bevordering van de *werkgelegenheid* en tot opslorping van de werkloosheid te verzekeren, door o.m. aanvullende maatregelen tot arbeidstijdverkorting en compenserende aanwervingen in de bouwsector en betreffende experimenten inzake de herschikking van de arbeidstijd, bestrijding van sluik- en overwerk, bevordering van de deeltijdse arbeid ;

9) de modaliteiten te regelen voor de aanwending van en de controle op de in 1982 opgelegde *loonmatiging* met werktijdverkorting en compenserende aanwervingen (9) ;

10) de modaliteiten vast te stellen van het overleg tussen werkgevers en werknemers i.v.m. de gevolgen van de invoering van *nieuwe technologieën* indien daarover vóór 1 oktober 1983 geen interprofessioneel akkoord wordt gesloten.

De bijzondere machten voor de punten 3 tot en met 10 liepen tot 31 december 1983 ; deze voor de punten 1 en 2 tot 31 maart 1984 ; deze voor punt 4 tot 31 december 1983 of 31 maart 1984, al naar het geval.

B. DE BIJZONDERE-MACHTENBESLUITEN.

In 1983 werden 75 volmachtenbesluiten genomen, genummerd van 201 tot 275. Tegen het voornemen van de regering om bepaalde maatregelen bij volmachtenbesluit te nemen, tekende de Raad van State bezwaren aan, omdat de regering de perken van de toegekende bijzondere machten te buiten ging. Het betrof met name de uitvoering van het staalakkoord van 26 juli (zie hoofdstuk 4), de hervorming van het kijk- en luistergeld (afschaffing van de radiotaks en verhoging van de tv-taks) en de einde-maandbetaling van het overheidspersoneel (zie hoofdstuk 5).

Hierna volgt een overzicht van de belangrijkste volmachtenbesluiten.

- toekenning van een eenmalige toelage aan de gemeenten en de Brusselse agglomeratie ; oprichting van een Hulpfonds tot financieel herstel van de gemeenten ; herziening van de regels voor het berekenen van de dotaties aan het Gemeentefonds en het Fonds der Provinciën (zie ook hoofdstuk 8) ;
- vermindering (per 1 januari 1984) van de forfaitaire aftrek op de kinderbijslag van 500 tot 375 F, en van de forfaitaire bijdrage aan de sociale zekerheid ten laste van kinderloze gezinnen en alleenstaanden van 900 tot 675 F ;
- geen indexering van de pensioenen van het overheidspersoneel boven de 34.064 F ;
- controle op de uitvoering van de akkoorden inzake de loonmatiging met werktijdverkorting en bijkomende aanwervingen (zie hoofdstuk 7) ;

(9) Zie M. DEWEERDT, *op. cit.*, blz. 151-153.

- beperking van de overuren door de verplichte recuperatie (inhaalrust) in de periode van één trimester ;
- opleggen van werktijdverkorting in de bouwsector ;
- hervorming en versoepeling van de jongerenstages ;
- beperking van de arbeidstijd van nieuwe overheidsambtenaren tot een 4/5-prestatie tijdens het eerste dienstjaar ;
- saneringsplannen voor de RTT, de Regie der Luchtwegen en de Regie voor Maritiem Transport ;
- afschaffing van de Dienst voor Nijverheidsbevordering ;
- opleggen van een sociaal pact voor het personeel van Cockerill-Sambre (zie hoofdstuk 4) ;
- beperking van de cumulatie van leeropdrachten ;
- herverdeling van de werkingsmiddelen over de verschillende takken van het onderwijs ;
- reorganisatie van elf wetenschappelijke instellingen (o.m. Rijksarchief, Koninklijke Bibliotheek, Koninklijk Meteorologisch Instituut, Musea voor Schone Kunsten) ;
- sanering van de financiën van de ziekenhuizen ;
- programmacontract (jaarlijkse aanpassing) voor de tarieven van het openbaar vervoer ;
- uitgifte van bevoorrechte aandelen zonder stemrecht in het kader van de herstructurering van de staalnijverheid ;
- vergroting van het controlerecht van de gemeente op het OCMW en strenger maken van de regels inzake de tussenkomst en terugvordering bij de dienstverlening of het toekennen van het bestaansminimum door het OCMW.

4. De staalkwestie.

A. LOONMATIGING IN COCKERILL-SAMBRE.

Het lastigste en politiek meest delicate dossier van 1983 was andermaal dat van het staal, met name de redding van Cockerill-Sambre (C-S), en de daarmee samenhangende regionalisering van de vijf zgn. nationale economische sectoren (staal, textiel, steenkool, scheepsbouw en -herstelling, glasverpakking).

De regering had op 30 december 1982 beslist dat de Fransman Jean Gandois tegen 30 juni 1983 een industrieel schema diende uit te werken om de leefbaarheid van C-S te herstellen, dat tegen 1 februari 1983 met de werknemers een sociaal akkoord (met loonsvermindering) zou worden

gesloten en dat zonodig de gewesten bij de financiering van de nationale sectoren zouden worden betrokken (10).

Tijdens het nieuwjaarsreces ontstond deining over een verklaring van eerste-minister Martens aan het BRT-radio-magazine *Actueel* (3 januari). De premier zei dat Gandois rekening hield met een verlaging van de productiecapaciteit van C-S tot onder de 5 miljoen ton, wat de afvloeiing van 7.000 tot 10.000 personeelsleden inhield. De uitspraak lokte boze reacties uit bij de Waalse staalvakbonden en oppositiepartijen, maar minister van Begroting Maystadt (afkomstig van Charleroi) nuanceerde de verklaring en zei dat het slechts om de meest pessimistische van drie hypothesen ging.

Van een sociaal pact vóór 1 februari is niets in huis gekomen. Aan C-S-directeur Michel Vandestruck lieten de christelijke en socialistische vakbonden op 14 januari weten dat er van een sociaal akkoord geen sprake kon zijn, zolang de regering geen beslissing had genomen over de technische en financiële toekomst van het staalbedrijf. De dreiging van minister van Economische Zaken Eyskens de financiering van C-S niet langer te waarborgen indien er tegen de gestelde datum geen akkoord kwam, kon de vakbonden niet tot andere inzichten brengen.

Bij ontstentenis van een sociaal pact legde de regering — als grootste (toen nog 80 %) aandeelhouder — op 11 februari zelf een loonmatiging op, ten einde de loonsom met 1,5 miljard F op jaarbasis te verminderen (inclusief de werkgeversbijdrage). Zonder de werkgeversbijdrage bedroeg de gevraagde inlevering 100 miljoen F voor het kaderpersoneel, 300 miljoen F voor de bedienden, 850 miljoen F voor de arbeiders met een maandloon boven de 30.000 F. De regeringsbeslissing, waarvan de uitvoering aan de C-S-directie was toevertrouwd, werd door de vakbonden meteen verworpen.

Op 8 maart deelde minister Eyskens mee dat er voor de kaderleden en de arbeiders geen problemen meer waren: de eersten hadden de inlevering aanvaard, de arbeiders bereikten de matiging van 850 miljoen F via de technische werkloosheid. Omdat de bedienden niet van inleveren wilden weten, dreigden de zgn. staalministers (11) er op 8 maart mee een 300-tal bedienden af te danken. Die dreiging bleef niet zonder resultaat: een paar dagen later sloten directie en bedienden een akkoord, dat bepaalde dat de eindejaarspremie in twee keer zou worden uitbetaald.

Minister Eyskens weigerde echter het akkoord te aanvaarden. Op 23 maart betuigde de ministerraad zijn akkoord met een matigingsvoorstel

(10) *Idem*, blz. 162.

(11) De zgn. staalministers zijn: premier Martens, de vice-premiers Gol, De Clercq en Nothomb, en de ministers Dehaene, Eyskens en Maystadt.

van de directie : de bedienden en de kaderleden zouden geen eindejaarspremie krijgen, bij de arbeiders zou de technische werkloosheid verhoogd worden en zou de resterende 176 miljoen F gezocht worden in natuurlijke afvloeiing en bruggpensioen. De vakbonden reageerden met betogingen en werkonderbrekingen op wat zij « een ware provocatie » noemden. Als gevolg van de opgelegde matiging besliste de regering de al die tijd van kracht zijnde blokkering van de financiering van C-S op te heffen. Het betrof o.a. het saldo van 1,5 miljard F van de kapitaalsverhoging van 26 juni 1981.

Er was nu wel een zekere loonmatiging opgelegd, maar nog steeds geen sociaal akkoord gesloten. In het zgn. staalakkoord van 26 juli (waarover verder meer) werd gezegd : « De regering zal een programma bepalen tot sociale begeleiding van de herstructurering van de onderneming met het doel collectieve afdankingen zoveel mogelijk te vermijden (...). Er zal een bijzondere inspanning tot loonmatiging worden gevraagd (...). Om de deelname van allen te bekomen aan de inspanningen die nodig zijn voor het herstel van de onderneming, zal het sociaal luik vastgesteld in het globale herstructureringsplan voorgelegd worden aan een referendum voor alle werknemers uit de onderneming ».

In een interview met *De Standaard* (28 juli) verklaarde eerste-minister Martens dat het referendum « zo spoedig mogelijk, vóór september nog of alleszins in de eerste dagen van september » zou plaatshebben en dat de uitslag ervan beslissend zou zijn voor de uitvoering van het hele plan. Alvast vice-premier Nothomb was het daar niet mee eens : bij een negatieve referendumuitslag, moet opnieuw onderhandeld worden. Minister van Economische Zaken Eyskens zag het zo : directie en vakbonden moeten over een sociaal pact onderhandelen ; als er geen akkoord komt gaat de regering bij referendum zelf een pact voorleggen (het referendum was dus een « stok achter de deur »). Begin augustus liet minister Hansenne (Tewerkstelling en Arbeid) wel weten een reeks voorstellen te hebben voor het « sociaal plan ter begeleiding van de herstructurering bij Cockerill-Sambre », maar tot onderhandelingen is het nooit gekomen. De vakbonden bleven op hun standpunt dat er eerst een akkoord over de financiële en technische aspecten van de reorganisatie diende te zijn.

De regering greep noodgedwongen naar de haar daarvoor toegekende bijzondere machten. Eind december vaardigde zij volmachtenbesluit 256 uit. Het bepaalde dat de lonen in C-S tot 1988 niet sneller mogen stijgen dan het indexcijfer, en dat tussen 1 maart 1984 en 1 december 1985 de lonen en wedden zeven opeenvolgende malen met 1,25 % zullen worden verminderd. De opbrengst van de inlevering zou gaan naar de werktijdverkortings (36 uur op 1 januari 1985 en 35 uur een jaar later), de finan-

ciering van de brugpensioenen en de opgelegde kostenverminderingen. Aanvankelijk was bepaald dat het besluit van kracht werd op 15 februari 1984 indien tegen die datum geen akkoord was bereikt met de staalbonden, maar onder Waalse druk werd die datum geschrapt: de regering zou bij gewoon K.B. de inwerkingtreding van het besluit bepalen, te zamen met het financiële luik van het herstructureringsplan.

B. HET WETSVORSTEL-VAN DEN BRANDE.

Aan het herstructureringsplan voor C-S zat een bijzonder netelig communautair probleem vast: de eventuele regionalisering van de vijf zgn. nationale economische sectoren, die tot gevolg zou hebben dat niet langer de nationale overheid maar de gewesten instaan voor het hulpbeleid en de financiering ervan. In Vlaanderen werd de vraag naar die regionalisering door alle partijen onderschreven, op Agalev na; in Wallonië werd zij haast unaniem afgewezen, hetzij uit principiële redenen (PSC en PRL), hetzij omdat men de regionalisering niet wilde beperken tot die vijf sectoren maar uitbreiden tot bij voorbeeld de infrastructuur en de kredietsector (PS).

De Vlaamse eis vond zijn politieke vertaling in het wetsvoorstel 441 dat CVP-kamerlid Luc Van den Brande in 1982 had ingediend (wetsvoorstel tot wijziging van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen). Het voorstel werd aan Franstalige zijde krachtig bestreden. Opmerkelijk was dat Van den Brande dezelfde tekst reeds in juni 1981 had ingediend, en dat zijn voorstel toen haast onopgemerkt bleef.

De kamercommissie voor de herziening van de grondwet en voor institutionele hervormingen vatte op 11 januari 1983 de bespreking van het wetsvoorstel aan. Na een lang proceduredebat besliste zij met 14 stemmen voor (alle Vlaamse leden) en 5 stemmen tegen (de aanwezige Franstalige leden) het voorstel met voorrang te behandelen. Ook tijdens de daaropvolgende commissievergaderingen over de grond van de zaak, bleef die Vlaams-Waalse tegenstelling bestaan.

En toch is rond het wetsvoorstel geen politieke crisis ontstaan, zoals sommigen hadden verwacht. Op 19 april vroeg vice-eerste-minister Gol de commissie de verdere bespreking te verdagen. Hij gaf drie redenen op: de regering onderhandelt met de gewestregeringen over dezelfde kwestie; in de Senaat start het openbaar debat over het Arbitragehof, waaraan de regering voorrang geeft; weldra wordt het studiecentrum opgericht dat de verdere staathervorming moet bestuderen.

Beraad tussen de CVP- en PVV-fracties leidde tot de conclusie dat het voorstel-Van den Brande wel een (gewone) meerderheid kon halen in de

commissie, maar geen twee-derdemeerderheid in de openbare vergadering, zodat men de regering een kans diende te geven de regionalisering van de nationale sectoren alsnog bij K.B. te regelen. Ook werd gezegd dat het verslag-Gandois (verwacht vóór 1 juni) een belangrijke wending kon geven aan het debat. Uiteindelijk besliste de commissie, in overleg met de regering en met 15 stemmen voor en 13 tegen (oppositie en Van den Brande) de bespreking te verdagen tot 31 mei. Na het bekend worden van de zgn. zomerverklaring van 21 juni (waarover verder meer) vroeg Van den Brande de verdaging van de bespreking van zijn wetsvoorstel, omdat die een belangrijke stap was naar de feitelijke regionalisering en zijn wetsvoorstel niet de parlementaire eindmeet zou kunnen gehaald hebben.

Zoals zoëven werd aangestipt, laat de bijzondere wet van 8 augustus 1980 de mogelijkheid open de nationale sectoren bij koninklijk besluit te regionaliseren, op voorwaarde dat de gewestregeringen het daarmee eens zijn. Hoger werd al verwezen naar de regeringsbeslissing van 30 december 1982 de gewesten eventueel bij de financiering van de nationale sectoren te betrekken.

Om de discussie daarover te activeren, stuurde de premier op 14 februari het zgn. *rapport-Matthys*, een voorlopige inventaris van de overheidshulp aan de vijf nationale sectoren, naar de voorzitters van de gewestregeringen.

Op 15 maart onderzocht het overlegcomité regering-deelregeringen voor het eerst de mogelijkheid van een regionalisering van de vijf sectoren. Latere bijeenkomsten hadden plaats op 30 maart, 19 april en 18 mei. Maar reeds van in den beginne had de Waalse gewestregering laten weten dat zij niet van mede-financiering van de staalnijverheid wilde horen, zodat de besprekingen zonder resultaat bleven.

C. HET RAPPORT-GANDOIS.

Over de Franse manager Jean Gandois werd in politieke kringen gezegd dat hij een bijzonder dynamisch man is die zich op een minimum van tijd in het Belgische staaldossier had ingewerkt, en met weinig hulp maar een krachtige inzet de hem eind 1982 toevertrouwde opdracht vervulde. Op 12 mei ontvouwde hij voor een beperkt ministercomité zijn herstructureerplan voor Cockerill-Sambre, en 's anderendaags bracht hij de directie en vakbonden op de hoogte en stond hij de pers te woord.

Zijn lijvig verslag kan in grote lijnen als volgt worden samengevat. Een plan voor een leefbaar Cockerill-Sambre moet uitgaan van realistische marktmogelijkheden en die bedragen 4,45 miljard ton. Dat is te veel voor twee, niet genoeg voor drie en onvoldoende voor de bestaande vier staalfabrieken. Gandois stelt de sluiting voor van twee van die vier fabrieken : die van Seraing, hoewel het technisch de meest moderne eenheid van

C-S is, en die van Montignies. Er blijven zodoende twee staalfabrieken over, één in het bekken van Luik en één in dat van Charleroi. De sluiting van Seraing heeft ook gevolgen voor de moderne draadwalserij Valfil : ofwel moet die eveneens dicht, ofwel moet ze door een ander staalbedrijf worden bevoorrad.

Op sociaal vlak impliceert dat industriële schema het afvloeien van 7.900 van de 22.000 personeelsleden, grotendeels via bruggpensioenen en natuurlijk verloop, ten dele ook door werktijdverkorting met loonsverlaging. De kostprijs van het sociale luik raamt Gandois op 12 miljard F.

De herstructurering van C-S zou volgens Gandois uiteindelijk 95 miljard F kosten. Volgens hem kunnen de cashdrains (verliezen vóór afschrijving) vanaf 1985 worden weggewerkt en kan het staalbedrijf in 1987 leefbaar zijn. Een faillissement kost al evenveel als de redding van C-S, zei Gandois, die op de persconferentie vernietigende woorden sprak over het bedrijfsbeleid bij C-S in de voorgaande jaren. Volgens hem behoort C-S tot de slechtst presterende staalbedrijven in Europa.

Op 28 juni diende de regering het plan-Gandois bij de EG-Commissie in. Hoewel eventuele wijzigingen niet werden uitgesloten, betekende dat, dat de regering akkoord ging met de afslanking van C-S tot twee fabrieken.

Half juli diende Gandois een tweede verslag in, dat grotendeels handelde over het handelsbeleid en de interne organisatie van Cockerill-Sambre. Inmiddels kreeg de Franse adviseur de toestemming om de tweede fase van zijn opdracht aan te vatten : de internationale samenwerking of « synergieën » (12).

D. ZOMERVERKLARING EN 26-JULI-AKKOORD.

Na de publikatie van het verslag-Gandois, diende de regering een oplossing te zoeken voor het probleem van de financiering van de herstructureringsoperatie. De Vlaamse en Waalse eisen stonden diametraal tegenover elkaar : Vlaanderen drong aan op de regionalisering van de nationale sectoren, zodat de operatie met eigen Waalse middelen zou moeten gebeuren (« Geen Vlaams geld meer voor het Waalse staal »), Wallonië hield het bij een nationale oplossing. In het politieke milieu circuleerden allerlei geruchten : er zou een nationale lening komen waarvan de gewesten de intresten dragen ; in Straatsburg formuleerde Europarlementslid Fernand Herman (PSC) de idee van een EG-lening ; lening waarvan de rentelast door een belastingverhoging wordt gedragen ; lening met fiscale amnestie,...

---

(12) De bladzijden over dat onderwerp in het eerste rapport-Gandois ontbraken in de aan de pers ter beschikking gestelde versie en ook in de publikatie ervan als Parlementair Document van de Kamer, 690 (1982-1983) - nr. 1.

Inmiddels kwam de datum van 31 mei naderbij en zou het wetsvoorstel-Van den Brande opnieuw in de kamercommissie ter sprake komen. Uitge-rekend op de laatste meidag deelde de regering mee dat zij op 21 juni een verklaring over de financiering van C-S zou bekendmaken.

De zgn. *zomerverklaring* die de premier op 21 juni in de kamercommissie aflegde, bevatte vier belangrijke elementen :

1. De wetten van 8 en 9 augustus 1980 op de staats Hervorming worden niet gewijzigd. Dit hield in dat het wetsvoorstel-Van den Brande kwam te vervallen.

2. De middelen bestemd voor de financiering van de lasten en de verbintenissen van het verleden blijven verder nationaal aangerekend.

3. Voor de nieuwe financiële behoeften zal de regering financieringsmechanismen uitbouwen met gewestelijk aan te rekenen middelen.

4. Een specifieke verantwoordelijkheid zal worden gegeven aan de nationale ministers behorend tot het gewest waar de betrokken ondernemingen zich bevinden. Overeenkomstig de wet van 8 augustus 1980 zullen de gewestregeringen bij deze besluitvorming worden betrokken.

Aan Vlaamse zijde zag men in deze verklaring een aanzet tot regionalisering van de nationale sectoren, de Franstalige regeringspartijen waren opgelucht over de verdaging van het voorstel-Van den Brande. In de daaropvolgende dagen bleken echter grote meningsverschillen te bestaan over wat nu precies « regionaal aanrekenbare middelen » zijn. In een editie van het ledenblad *Zeg* titelde de CVP : « Walen betalen voortaan zelf hun staal ». Aan Vlaamse zijde was sprake van een specifieke Waalse belasting of van een uitbreiding van het stelsel der geristorneerde belastingen. Aan Franstalige kant dacht men dat het dotatiestelsel van toepassing zou worden op de nationale sectoren. Kortom, met haar zomerverklaring was de regering nauwelijks een stap verder geraakt.

Op 16 juli deed zich een nieuwe wending voor. Nadat de regering het de voorgaande dagen eens was geworden over de overname van de schulden van de gewesten (zie daarvoor hoofdstuk 9), groeide in de kabinetsraad van die 16de juli de idee van een koppeling van de financiering van C-S aan de gewestenschulden. Toch verliep de omzetting van die idee in een basistekst niet gemakkelijk. De staalimpasse blokkeerde zelfs alle andere dossiers op de ministerraad van 22 juli.

Op 24 juli (een zondag) bereikten de staalministers een principiële akkoord : de nieuwe lening van 27 miljard voor de redding van Cockerill-Sambre wordt gefinancierd door de opbrengst van de erfenisrechten (13).

---

(13) *De Standaard* titelde : Doden zullen Waals staal helpen betalen.

De volgende morgen ontstond deining, toen minister van Economische Zaken Eyskens, die na een harde woordenwisseling met zijn collega's Gol en Maystadt de vergadering voortijdig had verlaten, via Belga liet weten dat de besprekingen in feite afgesprongen waren. Later bleek dat Eyskens de solotoer was opgegaan, omdat de Waalse ministers weigerden twee van zijn dossiers (Zeebrugge en de zgn. hefbomen van het industrieel beleid) te deblokkeren.

Op 26 juli bekrachtigde de kabinetsraad het twee dagen voordien gesloten en nadien nog wat meer gepreciseerde compromis. De krachtlijnen van het zeer ingewikkelde 26-juli-akkoord zijn :

1. De regering zal aan de gewesten middelen toekennen om hun schulden uit het verleden te dekken. Dit zal gebeuren door een deel van de opbrengst van de erfenisrechten toe te kennen (zie verder hoofdstuk 9).

2. Het Brusselse Gewest krijgt een jaarlijkse extra-dotatie van 500 miljoen F.

3. De lasten van het verleden van de nationale sectoren vallen ten laste van de nationale begroting.

4. Als de vastgelegde enveloppes zijn uitgeput, moeten de nieuwe financiële middelen worden gefinancierd met het deel van de jaarlijkse opbrengst van de erfenisrechten dat overblijft na dekking van de lasten van het verleden. Indien deze middelen niet volstaan, worden kredieten voor openbare investeringen geschrapt.

Voor het overige bevatte het 26-juli-akkoord de bevestiging van de uitvoering van het plan-Gandois en de organisatie van een referendum over het sociaal pact, waarover hoger reeds werd gesproken.

Concreet komt die regeling hierop neer. Voor de jaren 1983 tot en met 1990 wordt een deel van de opbrengst van de erfenisrechten in Vlaanderen en Wallonië gebruikt om de respectieve schulden af te betalen (voor Vlaanderen gaat het jaarlijks om 5,592 miljard, voor Wallonië om 3,545 miljard F). Wat overblijft dient voor de financiering van de nationale sectoren : in Wallonië van 1983 af het staal, in Vlaanderen de steenkool vanaf vermoedelijk 1987 maar wellicht reeds 1985. Een eventueel « super-saldo » staat volledig ter beschikking van de gewesten.

E. SYNERGIEËN EN WETSONTWERP.

In het najaar werd op verscheidene fronten verder gewerkt aan de staaloperatie, zonder dat veel concrete en definitieve resultaten werden bereikt.

Regeringsadviseur Gandois onderhandelde naarstig met de staalbedrijven Arbed (Luxemburg) en Hoogovens (Nederland) over de zgn. synergieën (internationale samenwerkingsakkoorden). Naarmate de onderhandelingen vorderden, werd het duidelijk dat een trilaterale samenwerking onmogelijk was. Half november begon ook klaar te worden dat, wegens de te hoge toeleveringsprijs voor de halfafgewerkte produkten, een samenwerking met Hoogovens weinig kansen maakte. Einde 1983 was een onmiskenbare evolutie merkbaar naar een akkoord tussen C-S en Arbed. Begin 1984 zou trouwens een overeenkomst tussen beide groepen worden gesloten.

De samenwerking tussen Arbed en C-S zou de sluiting inhouden van de moderne draadwalserij Valfil. Daartegen begonnen de arbeiders van het bedrijf actie te voeren. Half november gingen zij over tot de bezetting van hun bedrijf, een actie die tot begin 1984 zou worden volgehouden.

Van haar kant werkte de regering aan de wettelijke vertaling van het 26-juli-akkoord. Een poging om dat, in het kader van de bijzondere-machtenwet, via een volmachtenbesluit te regelen, botste op een negatief advies van de Raad van State. De Raad was van oordeel dat de bijzondere-machtenwet van 6 juli 1983 daar geen juridische basis voor bood. De regering ging op het advies in, en keurde op 22 november twee wetsontwerpen goed: een dat de wet van 9 augustus 1980 wijzigde om de erfenisrechten uit de lijst van de aan de gewesten toe te bedelen belastingen te lichten, en een betreffende de gewestschulden en de financiering van de nationale economische sectoren. Maar ook nu maakte de Raad van State bezwaren. Hij was van oordeel dat de (nationale) erfenisrechten een nationale bestemming moeten krijgen en dus niet rechtstreeks aan de gewesten kunnen worden toegekend, tenzij de wet met een bijzondere meerderheid wordt goedgekeurd. Voor dat bezwaar van de Raad van State zou de regering begin 1984 een oplossing zoeken.

Half oktober was met de banken het overleg begonnen over de overname van de schulden van Cockerill-Sambre en de lening van 27 miljard vers geld voor het bedrijf. Het eerste probleem kon vlot worden geregeld (zie volgende paragraaf), maar het tweede botste op de kwestie van de staatswaarborg en raakte in 1983 niet meer opgelost.

F. DE EVOLUTIE BIJ C-S.

Tot slot van dit staalhoofdstuk, moet nog een en ander worden gezegd over de interne ontwikkelingen bij Cockerill-Sambre.

Cockerill-Sambre sloot het boekjaar 1982 af met een nettoverlies van 11,944 miljard F (tegen 17,617 miljard in 1981). De omzet daalde van 67,3 naar 63,2 miljard F. De schulden op lange termijn stegen van 39,1 tot 52,9 miljard, die op korte termijn daalden van 48,6 tot 40 miljard.

Het aantal personeelsleden verminderde van 23.121 tot 21.241. De ruwstaalproductie daalde van 6,5 naar 4,6 miljoen ton.

Op 27 januari kreeg C-S een nieuwe leiding. Overeenkomstig een daags voordien door de « staalministers » genomen beslissing, benoemde de raad van beheer Gérard Delruelle tot voorzitter van de raad van beheer en Jacques Van de Steene tot waarnemend afgevaardigd-beheerder. Delruelle (uit de groep van de General Maatschappij van België) en Van de Steene (directeur-generaal van C-S) volgden Michel Vandestruck op.

Op 7 oktober keurde de kabinetsraad het voorontwerp van akkoord goed dat regeringsadviseur Gandois had bereikt voor de overname van Frère-Bourgeois Commerciale en de groep handelaars in ijzer en staal die ermee verbonden was. Meteen kreeg het Waalse staalbedrijf ook de commercialisering van zijn produkten in handen en kwam een einde aan de anomalische toestand dat de verkoop van de C-S-productie — een winstgevende sector — in handen was gebleven van Frère-Bourgeois Commerciale. De transactie kostte 1.517,5 miljoen F.

Een buitengewone algemene vergadering van de aandeelhouders van C-S stemde op 28 december in met een grondige financiële herstructurering van de onderneming, die neerkwam op een kwijtschelding van schulden. Om het gecumuleerde verlies (38 miljard) aan te zuiveren werd het kapitaal teruggebracht van 36 miljard tot 1,25 miljoen en werden de reserves (11,7 miljard) leeggehaald. Vervolgens werd het kapitaal op 15,8 miljard F gebracht door de creatie van nieuwe aandelen die aan de overheid werden toegekend in ruil voor schuldvorderingen die zij van de banken en van de publieke kredietinstellingen overnam. Daardoor kwam de Staat in het bezit van 95,93 % van de aandelen van C-S. De hele operatie zou pas doorgang vinden als tegen 31 maart 1984 een akkoord werd bereikt over de internationale samenwerking, het definitieve industriële schema en een sociaal pact, en er klaarheid is geschapen over de financiering van C-S. Een tweede voorwaarde was dat de goedkeuring van de EG-Commissie moest worden verkregen (14).

Vermelden wij nog dat op 10 januari een felle brand uitbrak in de moderne draadwalserij Valfil in Seraing. De schade werd op ten minste één miljard geraamd. In een nota van 13 januari stelde een hoog ambtenaar van het Nationaal Comité voor Planning en Controle van de Staalnijverheid de vraag of men de brand niet diende aan te grijpen om de

---

(14) Op 28 december bereikte de regering een overeenkomst met de NMKN en de ASLK, waarbij de lange-termijnschuldvorderingen van deze twee instellingen ten aanzien van Sidmar en ALZ door de Staat werden overgenomen. In feite werden de schulden van Sidmar (11,2 miljard) en van ALZ (1,2 miljard) kwijtgescholden. In een latere fase zouden die schulden, net als bij CS, worden omgezet in kapitaal.

capaciteit van Valfil te verminderen of de activiteit zelfs volledig stop te zetten. Zowel de directie als de vakbonden wezen die mogelijkheden van de hand, maar op 31 maart schreef minister Eyskens in een brief aan de EG-Commissie dat maar twee van de vier produktielijnen zouden heropgebouwd worden, waardoor de produktiecapaciteit van 1,9 op 1,325 miljoen ton zou worden gebracht. Eind 1983 werden de twee overblijvende lijnen heropgestart. Maar inmiddels leek Valfil ten dode opgeschreven, zoals hoger werd gezegd.

5. De begroting voor 1984.

A. DE AUGUSTUS-RONDE.

Na het 26-juli-compromis legde de regering de laatste hand aan de ontwerp-begroting voor 1984. In de voorafgaande weken was het begrotingsgesprek grondig voorbereid door technici en kabinetsmedewerkers. De politieke overeenkomst die op 31 juli tot stand kwam, was het werk van de ministers De Clercq (Financiën), Dehaene (Sociale Zaken), Gol (Justitie) en Maystadt (Begroting), die elk een meerderheidspartij vertegenwoordigden (later zou duidelijk worden waarom de premier afzijdig bleef).

De ontwerp-begroting werd op 1 augustus voorgesteld. Ze vertoonde een netto te financieren saldo van 503,2 miljard F (11,5 % van het BNP). Uitgaande van een verwachte groei van 1 % en van een inflatie van 5,5 % werden de ontvangsten geraamd op 1.321,1 miljard. De lopende uitgaven werden begroot op 1.713,1 miljard, de investeringsuitgaven op 104 miljard. Ten opzichte van de oorspronkelijke raming voor 1983 bleef de stijging van de lopende uitgaven en de financiële kapitaalsuitgaven onder de inflatiegraad (5,3 %).

Om die doelstellingen te bereiken werden andermaal harde maatregelen aangekondigd, met name in de sociale sector : verhoging van de bijdrage voor de ziekteverzekering ; gelijkstelling van het dubbel vakantiegeld aan loon, waarop dezelfde sociale afhoudingen gebeuren ; invoering van een specifieke bijdrage van 0,5 % voor werknemers en ambtenaren ; besparingen in de werkloosheidssector ; . . . Voor de ambtenaren zou een tweejaarlijkse weddeverhoging (de zgn. biënnales) worden overgeslagen. Daartegenover stonden de belastingverminderende maatregelen voor gezinnen met kinderen, gezinnen met een laag inkomen en kaderleden.

Het meest in het oog springend waren evenwel de zgn. fiscale amnestie en bevrijdende roerende voorheffing, die veel stof zouden doen opwaaien en waarop verder nader wordt ingegaan.

De eerste kritiek van de oppositie en de sociale partners was nog niet weggeëbd, als op 5 augustus het bericht kwam dat eerste-minister Martens die dag in het Universitair Ziekenhuis van Leuven een open-hartoperatie had ondergaan, ter correctie van een letsel aan de aortaklep dat het gevolg was van een op 14-jarige leeftijd opgelopen acuut gewrichtsreuma. Bij de operatie werd een metalen hartklep ingeplant. Tot de ingreep was besloten nadat de premier in november 1982, na het bijwonen van de begrafenis van Sovjet-president Breznev, last had gekregen van hartritme-stoornissen. De eigenlijke operatiedatum werd vastgelegd na allerlei onderzoeken en in functie van de politieke agenda. Slechts een kleine schare naaste medewerkers en de Koning waren op de hoogte van de nakende ingreep. Vernomen werd dat Martens de weken vóór de operatie tekenen van grote vermoeidheid vertoonde en bij de besprekingen over het staal en de begroting geen hoofdrol speelde.

Nog op 5 augustus werd vice-premier en minister van Justitie Jean Gol (PRL) door de Koning aangezocht om Martens te vervangen. Het aanvankelijke wantrouwen van de CVP tegenover Gol leek ongegrond. Toen Martens, na een rust- en herstelperiode, op 11 oktober zijn politieke activiteiten hernam, was eenieder het erover eens dat Gol zijn opdracht voortreffelijk had vervuld.

B. DE SEPTEMBERSTAKING.

Gol had het tijdens zijn interregnum niet onder de markt. Op 9 september brak in Charleroi een spontane staking uit bij het spoorwegpersoneel tegen de nieuwe inleveringsmaatregelen, o.m. de blokkering van de tweejaarlijkse weddeverhoging, de inhouding van 12 % op het vakantiegeld en de schrapping van specifieke spoorwegpremies. Nog dezelfde dag breidde de actie zich uit naar de belangrijkste Waalse centra en werd zij door de — duidelijk verraste — vakbonden erkend. In de daaropvolgende dagen dijde de stakingsbeweging verder uit, en lag het spoorverkeer zo goed als lam (enkel in enkele Vlaamse provincies was wat lokaal verkeer).

Op 12 september besloten de overheidsvakbonden de spoorstaking tot de 15de voort te zetten en die dag een algemene staking van de openbare diensten te organiseren. Op 14 september werd beslist de ambtenarenstaking twee dagen vol te houden.

Op 16 september pleegden de regering en overheidsvakbonden voor de eerste maal overleg. Een opeisingsbevel voor het Antwerpse havenpersoneel, uitgevaardigd door minister van Economische Zaken Eyskens, maakte

dat overleg meteen bijzonder moeilijk en de regering zag zich genoodzaakt om, na het vrijmaken van de haven, het bevel op 17 september op te schorten. Twintig uur onderhandelen in het weekeinde van 17-18 september leverde niets op. De staking ging intussen voort, al schortte de (kleine) liberale vakbond VSOA op 19 september zijn actie op.

Op 21 september bereikten de regering en het gemeenschappelijk vakbondsfront een tien punten tellend voorakkoord, met volgende inhoud :

1. Het overheidspensioen behoudt zijn specifiek karakter van uitgesteld loon (en valt dus buiten de geplande harmonisering van de pensioenstelsels).

2. Besparingen in de sociale diensten worden eerst met de vakbond besproken.

3. De zgn. biënnales blijven behouden. Wel wordt van 1 juli 1984 af overgestapt op de eindemaandbetaling, met de waarborg van een inkomen gelijk aan de netto-wedde op 1 juli 1984 voor wedden tot 70.000 F en een overbruggingspremie in november 1984 (in juli zal het vakantiegeld voor 1983 en 1984 worden uitgekeerd).

4. Geen nieuwe maatregelen betreffende het financieel statuut in 1985.

5. De besparingsplannen in sommige parastatalen en gemeenten worden in rekening gebracht (geen dubbel gebruik).

6. De bestaande premiestelsels worden niet gewijzigd, maar er kan onderhandeld worden over sommige abnormaal hoge premies.

7. De bijzondere loonmatiging blijft op de begroting van de overheidsdiensten die zelf hun personeel uitbetalen.

8. In 1984 wordt in de ministeries en sociale parastatalen het tewerkstellingsvolume gehandhaafd op het niveau van 31 januari 1983.

9. Het syndicaal statuut wordt spoedig uitgevoerd.

10. De regering zal regelmatig overleg plegen met de vakbonden van het overheidspersoneel.

Het voorakkoord werd op 22 september door de christelijke en liberale bonden goedgekeurd. Voor het socialistische ACOD zat er weinig anders op dan 's anderendaags hetzelfde te doen. Eerder had het ABVV een Waals voorstel om een interprofessionele staking te beginnen, niet aanvaard. In de daaropvolgende dagen vielen de openbare diensten geleidelijk aan weer in hun normale plooi.

C. DE TWEDE BEGROTINGSRONDE EN DE BEGROTINGSWET.

Intussen was fel verzet gerezen tegen de zgn. fiscale amnestie en (in mindere mate) de bevrijdende roerende voorheffing, niet alleen bij de oppositiepartijen maar ook in christendemocratische rangen en met name bij de christelijke arbeidersbeweging. In een gesprek met *La Libre Belgique* (21 augustus) zei CVP-voorzitter Swaelen dat hij persoonlijk om morele redenen tegen de fiscale amnestie gekant was en dat over de kwestie opnieuw moest worden gepraat. Eerder had de CVP-senaatsfractie (4 augustus) zich kritisch uitgelaten over de maatregelen. Middels een gesprek met *De Standaard* (24 augustus) liet PVV-voorzitter Verhofstadt weten dat voor zijn partij de fiscale amnestie onontbeerlijk was. In *Gazet van Antwerpen* (25 augustus) stelde Swaelen voor naar andere oplossingen te zoeken, wat dan voor PRL-voorzitter Michel aanleiding was om scherp te reageren. Maar de CVP bleef bij haar eis: over de fiscale amnestie moet nieuw overleg worden gepleegd. Begin september formuleerde ook de PSC praktische bezwaren tegen de fiscale amnestie.

Eind september — na de ambtenarenstaking — groeide binnen de regering een consensus over het probleem, en op 30 september legde de kabinetsraad de ontwerp-begroting voor 1984 definitief vast.

De draagwijdte van de fiscale zekerheid (zoals de « fiscale amnestie » officieel heet) werd enigszins beperkt: één elfde van het « zwart geld » moet worden gebruikt om renteloze schatkistbons aan te kopen. Een beperking kwam er ook voor de roerende voorheffing, waarvan de voorheffing bevrijdend bleef maar dan enkel voor roerende inkomsten beneden de 1,1 miljoen frank (tenzij het gedeelte daarboven gebruikt wordt voor investeringen). Tevens werd beslist de onroerende voorheffing voor nieuwe gebouwen gedurende tien jaar bevrijdend te maken en de belastingvrijstelling voor inkomsten uit spaarboekjes te verhogen.

Toch bleven de fiscale amnestie en de bevrijdende voorheffing, die opgenomen werden in het wetsontwerp houdende fiscale en begrotingsbepalingen (kortweg Begrotingswet genoemd), kritiek uitlokken. De CVP-parlementsleden van ACW-strekking, die door hun achterban onder zware druk werden gezet, kondigden amendementen op het wetsontwerp aan, maar dat viel bij de liberalen in slechte aarde. Uiteindelijk werd beslist dat meerderheidsamendementen alleen bij onderling akkoord mochten worden ingediend. In de kamercommissie voor de Begroting werd op 10 november een akkoord over enkele amendementen bereikt, en later werd het ontwerp in openbare vergadering nog aangepast. Het werd uiteindelijk zonder moeilijkheden door de meerderheid aangenomen, zowel in de Kamer als in de Senaat.

De Begrotingswet (wet van 28 december 1983) bevat in het eerste hoofdstuk een lange reeks fiscale maatregelen, deels van technische aard. De meeste aandacht trokken, zoals gezegd, de « fiscale zekerheidsmaatregelen ten einde financiële middelen te mobiliseren ten voordele van de tewerkstelling », door de tegenstanders « fiscale amnestie » genoemd. Om de bezitters van « onproductieve kapitalen » aan te zetten deze kapitalen in het Belgisch economisch circuit te brengen, geeft de wet hun de zekerheid dat de fiscus die kapitalen zal beschouwen als zijnde voortgekomen uit inkomsten of bezittingen waarop wél belasting is betaald. Daartoe moeten de betrokkenen ten minste een elfde van het uit buitenland gerepatrieerde geld gebruiken om, tussen 1 juli 1984 en 30 juni 1985, renteloze schatkistbons aan te kopen, en het resterende bedrag in hun onderneming investeren of er aandelen mee kopen van een vennootschap die het geld gebruikt voor investeringen. De wet bepaalt dat de fiscale zekerheid definitief is, ongeacht de latere wijzigingen van de belastingwetgeving (tijdens het parlementair debat had de SP gezegd deze wet ongedaan te zullen maken zodra zij weer in een regering zit).

Per 1 januari werd de aanslagvoet van de roerende voorheffing opgetrokken van 20 tot 25 %. Terzelfder tijd werd de roerende voorheffing bevrijdend, dit wil zeggen dat de roerende inkomsten aangiftevrij zijn, behalve de inkomsten uit aandelen hoger dan 1,1 miljoen F en deze uit obligaties hoger dan 316.000 F. Op deze inkomsten moet bovendien een afzonderlijke belasting worden betaald, tenzij men ze aanwendt voor investeringen. Tevens werd de belastingvrijstelling voor inkomsten uit spaarboekjes opgetrokken van 30.000 tot 50.000 F.

Ook de onroerende voorheffing voor de in 1984 en 1985 nieuw gebouwde woningen werd voor een periode van tien jaar bevrijdend gemaakt. Andere fiscale maatregelen om de bouwsector te stimuleren waren de bijkomende aftrek van hypothecaire intresten (200.000 F gespreid over drie jaar) en de gedeeltelijke aftrekbaarheid van de uitgaven van de vernieuwing, in 1984 en 1985, van vóór 1960 gebouwde woningen.

De wet laat toe dat werknemers die aandelen kopen van hun onderneming het daaraan bestede geld van hun belastbaar inkomen kunnen aftrekken (maximum 40.000 F plus 10.000 F per persoon ten laste). De regering kan de belastingschalen indexeren vanaf het ogenblik dat het netto te financieren begrotingssaldo niet meer bedraagt dan 9 % van het BNP. Ten slotte bevat het eerste hoofdstuk een aantal belastingverminderende maatregelen: verhoging van de minimumaftrek voor kinderlast, bijzondere aftrek voor gezinnen met een laag inkomen (minder dan 400.000 F)

en verhoging van de maximale forfaitaire aftrek van bedrijfslasten van 75.000 tot 125.000 F.

Het tweede hoofdstuk van de Begrotingswet bevat maatregelen om de cumulatie van beroepsactiviteiten in sommige openbare diensten te reglementeren en te beperken. In een derde en laatste hoofdstuk wordt de in 1983 bij volmachtenbesluit ingevoerde bijzondere bijdrage voor de sociale zekerheid ten laste van de inkomens van meer dan 3 miljoen F verlengd tot en met 1985.

Vermelden wij hier nog dat de kabinetsraad op 21 oktober besliste de selectieve prijsblokkering te verlengen tot het einde van 1984, en dat de verhoging van de sociale bijdragen voor de werknemers met 1,25 % (0,75 % voor ziekte- en invaliditeitsverzekering en 0,5 % voor de pensioenen) per 1 oktober 1983 inging. De vervroegde toepassing van de maatregel kwam in de plaats van de tijdelijke bijdrageverhoging die in het aanvullend regeerakkoord van maart was voorzien maar niet was toegepast (zie hoofdstuk 2).

6. De rakettenkwestie.

Geen ander thema wellicht heeft de Belgische bevolking in 1983 zo beroerd als de vraag van de eventuele plaatsing van 48 Cruise-raketten op Belgisch grondgebied en de bewapeningswedloop in het algemeen. Ook op politiek vlak kreeg de « rakettenkwestie » heel wat aandacht.

A. DE RAKETTENBETOGING.

De vraag of de Belgische regering, in uitvoering van het NAVO-dubbelbesluit van 12 december 1979, zou overgaan tot de plaatsing van 48 Cruise-raketten, had reeds in de voorgaande jaren aanleiding gegeven tot stellingnamen, protestacties (betoging in Brussel van 25 oktober 1981) en politieke spanningen. Ook in het verslagjaar was zulks het geval. Op 23 april betoogden in Florennes, de plaats waar de Belgische raketten zouden komen, een 4.000 manifestanten tegen de plaatsing van kernwapens.

Een belangwekkende stellingname was die van het ACW, de christelijke arbeidersbeweging, die op 3 mei stelde dat de NAVO-landen een gebaar van goede wil moeten stellen door te verklaren dat zij niet als eerste kernwapens zullen gebruiken en door de installatie van nieuwe kernraketten in Europa op te schorten. Wel vroeg het ACW die opschorting te koppelen aan een tegenprestatie van de Sovjetunie, met name de vermindering van het aantal SS-20-raketten tot op het niveau van de Franse en Britse kernwapens, een voorstel van de toenmalige Sovjet-president Andropov.

Evenveel aandacht kreeg de op 19 juli vrijgegeven brief van de Belgische bisschoppen, *Ontwapenen voor de vrede*, waarin de kernoorlog als totale oorlog veroordeeld wordt. De wederzijdse afschrikking met kernarsenalen noemden de bisschoppen een noodoplossing die men niet a priori als immoreel kan bestempelen.

Het Vlaams Aktiecomitee tegen Atoomwapens (VAKA), het Overlegcentrum voor de Vrede (OCV) en het Centre national d'action pour la paix et le développement (CNAPD), bereidden inmiddels de voor 23 oktober in Brussel aangekondigde anti-rakettenbetoging voor. Benadrukt werd dat niet voor een of ander vaag vredesideaal zou worden gemanifesteerd, maar achter acht concrete politieke eisen zou worden opgestapt: geen nieuwe atoomwapens in België, noch in enig ander Europees land; neen aan Pershing-II, Cruise en neutronenbom; ontmanteling van de SS-20; ontmanteling van alle bestaande kernwapens; voor een kernwapenvrij Europa; zelfstandige en actieve vredespolitiek van België; Verenigde Staten en Sovjetunie: bevries de nucleaire wapenwedloop; vrede door en voor ontwikkeling.

De betoging werd een onmiskenbaar succes. Tienduizenden manifestanten stapten in Brussel op; de organisatoren spraken van 400.000 betogers, de rijkswacht telde er 120.000. Het was hoe dan ook een indrukwekkende menigte, al kon men zich niet van de indruk ontdoen dat om uiteenlopende redenen werd betoogd en in de betoging zowel mensen opstapten die gewoon uiting gaven aan hun vredeswil als verwoede tegenstanders van de NAVO. Het was trouwens opvallend dat het ACW een paar weken vóór de betoging zei dat een aantal van zijn standpunten te weinig aan bod komen in het platform van de organisatoren, o.m. de strikte wederkerigheid tussen Oost en West bij het verminderen van de kernwapenarsenalen.

Bijzonder opgemerkt werd de aanwezigheid van een dertigtal CVP-parlementsleden, haast allen van ACW-strekking. Veel aandacht kreeg ook de (door een BRT-journalist uitgelokte) verklaring van CVP-kamerfractie-leider Blanckaert, dat er in ieder geval uitstel moet komen van de plaatsing. Volgens CVP-voorzitter Swaelen was er geen tegenspraak tussen de verklaring van Blanckaert en het officiële CVP-standpunt (plaatsing nog wat uitstellen als er op het einde van het jaar nog uitzicht is op een akkoord in de onderhandelingen in Genève).

B. HET RAKETTENDEBAT.

Een van de resultaten van de betoging was dat de regering akkoord ging met een « rakettendebat » in het parlement. Aanvankelijk had zij daar weinig voor gevoeld, al was het probleem niet te ontwijken vermits de

Kamer en de Senaat toch een aantal wetsvoorstellen dienaangaande dienen te bespreken.

Het kamerdebat, dat plaatsvond op 8, 9 en 10 november, behandelde achtereenvolgens drie aspecten van de zaak : de beslissingsbevoegdheid ; de wenselijkheid of niet om over te gaan tot de plaatsing van kernraketten ; concrete voorstellen om de plaatsing in België te verbieden.

Met veel juridische en andere argumenten toonde de oppositie aan dat een beslissing over de plaatsing van kernwapens niet door de regering maar door het parlement moet worden genomen. De meerderheid voerde eveneens juridische argumenten aan voor haar stelling, dat de regering ten volle bevoegd is om zelf die beslissing te nemen en dat het nadien aan het parlement toekomt om die beslissing al dan niet goed te keuren. Daarbij werd betreurd dat de consensus die vroeger over de partijgrenzen heen bestond rond de problemen inzake defensie en buitenlandse veiligheid, verdwenen is. De gewone motie ingediend na het debat over de bevoegdheidsvraag werd goedgekeurd met 112 stemmen voor (meerderheid plus RAD-UDRT en de onafhankelijke kamerleden Simonet en Nols), 84 tegen en 4 onthoudingen (stemafspraken).

De standpunten die over de grond van de zaak werden vertolkt, kunnen als volgt worden samengevat. De SP bepleitte een uitstel van beslissing tot plaatsing als aanloop tot een volledige stopzetting van de wapenwedloop. Zij is, net als Agalev, Ecolo en de KPB, resoluut tegen de plaatsing van kruisraketten in België. De VU stond de niet-plaatsing voor als een beperkte stap van niet-verdere bewapening, op voorwaarde dat de Sovjet-unie een tegenstap zet met het weghalen van SS-20-raketten. De PS vroeg een uitstel van de beslissing met zes maanden om de onderhandelingen nieuwe kansen te geven, maar verdedigde voorts het NAVO-dubbelbesluit (op te merken valt dat PS-kamerlid Simonet een paar weken voordien uit de PS-fractie was gestapt wegens o.m. de houding van zijn partij in de rakettenkwesie, en in een opgemerkte tussenkomst de onvoorwaardelijke plaatsing van Cruise-raketten verdedigde — zie voorts hoofdstuk 13). De PVV, de PRL en de PSC onderschreven ondubbelzinnig het NAVO-dubbelbesluit (plaatsing van de raketten als de ontwapeningsonderhandelingen mislukken). De CVP schaarde zich eveneens achter het dubbelbesluit, maar pleitte voor een uitstel van de beslissing zolang er kansen bestaan op een gunstig resultaat van de gesprekken in Genève. Het FDF stelde dat, aangezien die onderhandelingen nog geen resultaat opleverden, tot de plaatsing van kruisraketten kan worden overgegaan, voor zover die beslissing omkeerbaar is.

De gewone motie ingediend na het debat over de grond van de zaak werd goedgekeurd met 111 stemmen voor, 85 tegen en vier onthoudingen ; het FDF stemde nu met de meerderheid mee.

In het derde deel van het debat ging het om een wetsvoorstel van Dierickx (Agalev) tot het verbieden van nieuwe kernwapens in België. Het voorstel werd verworpen met 116 stemmen tegen, 50 voor en 34 onthoudingen (PS). Ook een resolutie van Tobback (SP) tot verdaging van de plaatsing werd verworpen. Toen Baert (VU) wees op de dubbelzinnige houding van de CVP, kreeg hij applaus van SP-voorzitter Van Miert die vanop de tribune de debatten volgde. Kamervoorzitter Defraigne liet Van Miert wegleiden en zei klacht te zullen indienen, maar later werd de zaak in der minne geregeld.

Het senaatsdebat vond plaats op 7 december, na de opschorting van de gesprekken in Genève. Nieuwe elementen kwamen er niet aan bod. Meerderheid tegen oppositie werden gelijkaardige voorstellen als in de Kamer verworpen. Wel nam de Senaat eenparig een resolutie aan, waarin met aandrang wordt gevraagd dat België samen met andere kleine Europese staten een diplomatiek offensief zou ontwikkelen om de onderhandelingen over de middellange-afstandsraketten te doen hernemen. Bij de VS- en Sovjet-onderhandelaars drong de Senaat aan besprekingen te beginnen over concrete initiatieven die de kernbewapening en de inplanting van nieuwe raketten zouden beïnvloeden, met als hoofddoel de SS-20-raketten op zodanige wijze te zien verminderen dat de opstelling van Euroraketten overbodig wordt.

C. HET REGERINGSSTANDPUNT.

De regering maakte in 1983 enkele keren haar standpunt inzake de plaatsing van kernwapens en de evolutie van de ontwapeningsgesprekken bekend.

Op 1 april zei premier Martens dat de regering positief staat tegenover de tussenoplossing die VS-president Reagan voorstelde in verband met de opstelling van middellange-afstandsraketten (gedeeltelijke ontmanteling van de SS-20 en beperkte plaatsing van Euroraketten), al blijft zij vasthouden aan de nuloptie en ziet zij bijgevolg de tussenoplossing als een stap naar de volledige ontmanteling van alle middellange-afstandsraketten.

De woordvoerder van het ministerie van Buitenlandse Zaken verklaarde op 21 september dat de dialoog in Genève moet doorgaan, ook nadat de Westeuropese landen met de opstelling van kernraketten zijn begonnen. Als de onderhandelingen tot een positief resultaat leiden, is men bereid de al geplaatste raketten weer te vernietigen.

In het raketten debat in de Kamer zei premier Martens op 8 november dat België, in tegenstelling tot de Bondsrepubliek Duitsland, Groot-Brittannië en Italië, eind 1983 niet diende over te gaan tot de plaatsing van raketten. Eerder waren er berichten dat België zijn houding zou afstemmen op die van Nederland, dat pas half 1984 een beslissing zou nemen. (Martens had op 28 december een vertrouwelijke ontmoeting met de Nederlandse minister-president Lubbers, waarover niets werd bekendgemaakt).

Op 25 november verklaarde premier Martens de « eenzijdige beslissing van de Sovjetunie om de besprekingen over de Euroraketten in Genève op te schorten, op een ogenblik dat meer dan ooit de dialoog onontbeerlijk blijft », ten zeerste te betreuren. Na de kabinetsraad van 30 december herhaalde de premier dat standpunt. Hij voegde eraan toe, dat de regering initiatieven neemt om de onderhandelingen weer op gang te krijgen en alsnog hoopt dat een akkoord kan worden bereikt dat elke geallieerde opstelling van kernraketten overbodig maakt. De regering « doet dat met vastberadenheid, zodat het opstellingsprogramma volgens het voorziene ritme en tijdschema wordt voortgezet », aldus Martens.

Die laatste zinsnede bevestigde dat de voorbereidende werkzaamheden voor de eventuele plaatsing van kernraketten volop aan de gang waren. Duidelijk werd dat Florennes was uitgekozen als vestigingsplaats en dat daartoe bij K.B. van 16 juli 1982 12,44 ha grond was onteigend. De boeren dienden tegen 1 oktober 1983 hun onteigende grond te verlaten. Of er in 1983 al tot de aanbesteding voor de aanleg van het terrein was overgegaan, is onzeker.

Op 21 juni werd bekend dat minister van Buitenlandse Betrekkingen Tindemans tien maanden eerder aan de Amerikaanse autoriteiten een memorandum bezorgde, dat de juridische basis legt voor de aanwezigheid van Amerikaanse experts in het land om technische studies te ondernemen die nodig zijn voor de voorbereiding van de plaatsing van Cruise-raketten.

7. Werkgelegenheid en sociale verhoudingen.

A. TEWERKSTELLINGSBELEID.

Was de regering erin geslaagd het concurrentievermogen van de Belgische bedrijven te herstellen, op het vlak van de tewerkstelling bleven de resultaten uit. Eind 1983 telde de RVA 507.633 uitkeringsgerechtigde volledig werklozen, of 23.674 meer dan een jaar voordien (volgens seizoengezuiverde cijfers zou de werkloosheid voor het eerst sinds vijf jaar zijn beginnen dalen in september 1983). Daarbij moeten worden opgeteld de

werklozen die in volgende opslorpingsprogramma's zaten (tussen haakjes de evolutie in 1983) :

— jongerenstages : voltijds	26.048	(— 225)
deeltijds	11.728	(+ 5.659)
— tewerkgestelde werklozen	26.620	(— 5.152)
— BTK	14.129	(— 3.215)
— DAC	13.712	(+ 12.581)
— PEP-plan	4.774	(—)
— Interdepartementeel Fonds	440	(—)

De tewerkstelling bleef dus een zorg voor de regering. In het voorjaar ging alle aandacht naar het sluiten van collectieve arbeidsovereenkomsten (CAO) in het kader van de 3-3-5-formule : 3 % inlevering voor 3 % aanwervingen via 5 % werktijdverkorting (15). De oorspronkelijke vervaldata van 15 februari (sectoren) en 15 maart (bedrijven) werden uiteindelijk verlengd tot 30 april. Na de zomer bleek dat er 77 sectoriële en 1.238 ondernemingsakkoorden waren gesloten. Hoeveel « nieuwe jobs » (of minder werklozen) dit opleverde, was minder duidelijk. Eind mei sprak de premier van 56.000, maar in december had minister van Tewerkstelling en Arbeid Hansenne het over 26.000 à 40.000 bijkomende arbeidsplaatsen. Voor de bouwsector werd een tewerkstellingsakkoord bij volmachtenbesluit opgelegd.

Eveneens bij volmachtenbesluit werd bepaald dat de werknemers zelf — de ondernemingsraad of de syndicale delegatie — moeten nagaan of hun werkgever de inlevering gebruikt voor nieuwe tewerkstelling. De ondernemingen waar geen akkoord tot stand kwam, moeten de opbrengst van de loonmatiging storten aan het Tewerkstellingsfonds bij de sociale zekerheid.

Een afzonderlijk geval was de bijkomende tewerkstelling in openbare dienst. De regering en de vakbonden van het overheidspersoneel waren het er wel over eens, dat de opbrengst van de matiging moest worden aangewend voor de tewerkstelling, maar over de omvang van de matiging bestonden lange tijd meningsverschillen en het ontwerp-akkoord dat op 18 februari was bereikt (zes bijkomende vakantiedagen in 1984, drie in 1983, en 10.000 à 13.000 nieuwe banen) werd door de vakbonden niet ondertekend.

Om het werkloosheidsleed te verzachten greep de regering terug naar de reeds bestaande middelen, die hier en daar gewijzigd werden. Het in

(15) M. DEWEERDT, *op. cit.*, blz. 152-153.

1983 gecreëerde Derde Arbeidscircuit (DAC) kwam eindelijk op dreef en werd geregionaliseerd voor wat de zgn. typeprojecten betreft (bij voorbeeld de 1.500 milieuwerkers van de Vlaamse gemeenschapsminister Lenssens). De jongerenstage werd gewijzigd: het eenheidsstelsel werd vervangen door een eigen regeling voor de openbare diensten (vier-vijfde-tewerkstelling) en voor de privé-sector (twee jaar stage in plaats van halfjaarlijkse wisselingen). De zgn. experimenten-Hansenne inzake de herschikking van de arbeidstijd in de ondernemingen kenden een bescheiden maar geslaagde start. Om de deeltijdse arbeid te bevorderen werd door de aanpassing van de werkloosheidsvergoedingsreglementering een van de laatste hinderpalen weggenomen.

B. SOCIAAL OVERLEG.

Het sociaal overleg brandde in 1983 op een laag pitje. Aan vergaderingen ontbrak het niet, maar met een regering die steeds meer alleen besliste bleef er voor echt overleg weinig ruimte.

Gespreksstof leverde het plan van minister van Sociale Zaken Dehaene tot hervorming van de sociale zekerheid (SZ), dat half juni werd vrijgegeven en na goedkeuring tegen 1 januari 1985 via een aantal kaderwetten uitgevoerd zou moeten zijn. Het plan beoogt o.m. de financiering van de SZ veilig te stellen (waarbij bijdrageverhogingen niet uitgesloten zijn), de uitgaven beter te beheersen, de verschillende stelsels te harmoniseren en het hele systeem te vereenvoudigen.

De sociale partners noemden het plan een « goede discussiebasis », al kwamen bij de commentaren erop onderlinge tegenstellingen aan het licht. Zo drong het VBO aan op meer besparingen en verzetten de vakbonden zich tegen inleveringsmaatregelen. Opvallend was de scherpe kritiek van de PVV, die met een eigen plan voor de dag kwam (zie hoofdstuk 13).

Een ander gespreksthema was het opvangen van de sociale gevolgen bij het invoeren van nieuwe technologieën. De onderhandelingen over een ontwerp-akkoord van minister Maystadt (Wetenschapsbeleid) verliepen erg stroef. Uiteindelijk werd de kwestie doorgespeeld naar de Nationale Arbeidsraad (NAR), die daarover — zij het onder druk van een klaarliggend volmachtenbesluit — op 13 december een CAO kon sluiten. Het akkoord bepaalt dat een werkgever die investeert in nieuwe technologieën vooraf de werknemers moet inlichten en met hun vertegenwoordigers overleg moet plegen over de tewerkstellingsvooruitzichten, de werkorganisatie, de arbeidsvoorwaarden, de gezondheid en de veiligheid, en de omscholing. Zo dit niet gebeurt moet bij ontslag een bijkomende vergoeding van drie maanden loon worden betaald.

C. VAKBONDEN - SOCIALE VERKIEZINGEN.

Het uitblijven van werkgelegenheidsresultaten maakte de vakbonden wrevelig. Op 6 januari kwam de top van het ACV en het ABVV bijeen om te onderzoeken op welke wijze acties voor de werkgelegenheid konden worden gevoerd. Dat overleg mondde uit in een gemeenschappelijke verklaring (20 januari), waarin o.m. werd gesteld dat het nieuwe industriebeleid van de regering niet ver genoeg gaat, dat het tewerkstellingsbeleid moet worden versterkt en dat de in 1983 opgelegde loonmatiging moet worden omgezet in bijkomende tewerkstelling.

Op 8 februari vond in Brussel een informatiebijeenkomst plaats, waarop ca. 3.000 vakbondsmilitanten aanwezig waren.

Op 26 februari betoogden in Brussel vele tienduizenden ACV'ers en ABVV'ers voor meer werkgelegenheid (de politie sprak van 30.000, de organisatoren van 80.000 tot 100.000 manifestanten).

Nadien brokkelde het gemeenschappelijk vakbondsfront echter af. In september vond nog wel de ambtenarenstaking plaats (zie hoofdstuk 5),

**Resultaten van de sociale verkiezingen
(in procent van de uitgebrachte stemmen)**

	ACLVB	ABVV	ACV
<i>Ondernemingsraden</i>			
Industriële en commerciële ondernemingen			
Vlaanderen	8,44 (+ 0,03)	39,84 (+ 2,29)	51,72 (— 2,32)
Wallonië	3,73 (+ 0,15)	59,72 (+ 1,23)	36,55 (— 1,38)
Brussel	11,28 (+ 2,59)	45,30 (— 0,01)	43,42 (— 2,56)
Land	7,81 (+ 0,60)	45,98 (+ 1,17)	46,20 (— 1,78)
Ondernemingen zonder economische doelstelling			
Vlaanderen	38,90 (— 7,8)	8,99 (— 0,55)	87,12 (+ 2,00)
Wallonië	8,71 (+ 0,83)	24,61 (+ 2,18)	66,68 (— 1,00)
Brussel	21,87 (+ 5,65)	30,18 (— 3,40)	47,95 (— 2,24)
Land	9,24 (+ 1,30)	18,55 (+ 0,19)	72,21 (— 1,50)
<i>Comités veiligheid en gezondheid</i>			
Industriële en commerciële ondernemingen			
Vlaanderen	8,71 (+ 0,19)	38,22 (+ 1,98)	52,07 (— 2,17)
Wallonië	4,71 (+ 0,95)	57,68 (+ 2,21)	37,61 (— 2,16)
Brussel	12,06 (+ 2,99)	45,13 (— 2,02)	42,81 (— 0,96)
Land	8,28 (+ 0,96)	45,20 (+ 0,70)	46,52 (— 1,66)
Ondernemingen zonder economische doelstelling			
Vlaanderen	4,77 (— 0,14)	9,81 (— 1,56)	85,42 (+ 1,71)
Wallonië	8,41 (+ 0,83)	47,56 (+ 2,83)	44,03 (— 3,66)
Brussel	19,08 (+ 3,15)	44,28 (+ 3,55)	36,64 (— 6,69)
Land	9,38 (+ 0,88)	35,65 (+ 2,11)	54,97 (— 2,99)

maar het ABVV kon er de christelijke vakbond niet toe bewegen de privé-sector te betrekken bij een actie tegen het begrotingsbeleid. Meer zelfs binnen het ABVV was er geen meerderheid voor het Waalse voorstel een algemene staking uit te roepen.

De verwijdering tussen ACV en ABVV hield ook verband met de van 25 april tot 11 mei gehouden vierjaarlijkse sociale verkiezingen. Bij die verkiezingen verloor het ACV terrein ten voordele van het ABVV en de liberale vakbond ACLVB. Beide grote bonden kwamen op ongeveer dezelfde electorale sterkte.

8. De gemeentefinanciën.

De financiële problemen van de Belgische gemeenten bleven in 1983 bijzonder acuut.

Uit een enquête van de Vereniging van Belgische Steden en Gemeenten (VBSG) bleek dat weliswaar ca. 42 % van de gemeenten het begrotingsjaar 1983 met een positief saldo zou afsluiten (tegen slechts 14 % in 1982), maar daartegenover stonden het toenemende aantal gemeenten met een gecumuleerd begrotingstekort en de aanzienlijke besparingsinspanningen. Volgens de VBSG bespaarden de gemeenten in 1983 ca. 21,5 miljard F, waarvan 13,6 miljard belastingverhogingen en een daling van de investeringen met 5,5 miljard F, wat een negatieve weerslag had op de tewerkstellingen in de bouwsector.

Uit gegevens van gemeenschapsminister Galle (Vlaamse Binnenlandse Aangelegenheden) bleek dat het totale tekort van de Belgische gemeenten eind 1982 46,5 miljard F bedroeg. Van de 596 gemeenten waren er 138 deficitair: 63 in Vlaanderen (op 315) met 8,7 miljard; 59 in Wallonië (op 262) met 24,7 miljard; zestien in Brussel (op negentien) met 14 miljard.

A. REGERINGSMAATREGELEN.

In 1983 nam de regering opnieuw (16) een reeks maatregelen die zouden moeten bijdragen tot de sanering van de gemeentefinanciën tegen 1988, het jaar waarin krachtens een in 1982 uitgevaardigd volmachtenbesluit het begrotingsevenwicht moet hersteld zijn.

Zoals vermeld in het tweede hoofdstuk, schafte de zgn. Financierwet de tot dan toe geldende maximumgrens van 6 % van de aanvullende gemeentebelasting op de personenbelasting af. Zowat 40 % van de gemeenten

---

(16) *Ibid.*, blz. 172-173.

maakte daarvan gebruik om nog in het aanslagjaar 1983 (inkomsten van 1982) de aanslagvoet te verhogen. Uitschieter daarbij was de gemeente Genk, die meteen tot een verdubbeling overging (onder druk van het protest werd de aanslagvoet voor 1984 later teruggebracht van 12 tot 9 %).

Dezelfde wet bevatte maatregelen tot aanzuivering van de tekorten van de openbare ziekenhuizen, die een zware financiële last betekenden voor de gemeenten (voor 1982 geraamd op 7 à 7,5 miljard F). Voor de gemeenten zelf bepaalt de wet, dat voortaan nog enkel die gemeenten die in het normale attractiegebied van het OCMW-ziekenhuis liggen, moeten bijdragen in de aanzuivering van de tekorten (tot dan toe diende elke gemeente waarvan inwoners in een OCMW-ziekenhuis werden opgenomen dat te doen, ook al was ze ver verwijderd van het ziekenhuis). Meteen werden die gemeenten betrokken in het beheer van het ziekenhuis.

De regering besliste op 25 februari de dotatie aan het Gemeentefonds voor 1983 te verhogen met een extra-bedrag van 1,7 miljard. De verdeling van dat bedrag lokte nog wat betwisting uit, omdat minister Nothomb niet de gewone verdeelsleutel toepaste maar één waarbij geen rekening werd gehouden met de steden Antwerpen en Luik (voor wie een afzonderlijke bijstandsregeling in de maak was). Als gevolg daarvan kregen de Vlaamse gemeenten zowat 50 miljoen minder dan waar ze normaal recht op hadden.

Bij volmachtenbesluit stelde de regering een uitzonderlijke toelage van 21 miljard ter beschikking van de gemeenten en de Brusselse agglomeratie, gespreid over 5 jaar. De 21 miljard was in feite een compensatie voor de vertraging waarmee de Staat de door hem geïnde aanvullende gemeentelijke agglomeratiebelasting op de personenbelasting uitbetaalt.

Eveneens bij volmachtenbesluit werd een Hulpfonds tot financieel herstel van de gemeenten opgericht. Het fonds beschikt over de opbrengst van leningen, die wordt overgemaakt aan de gemeenten om hun schuld te consolideren zoals die, geval per geval, zal bepaald worden in een afzonderlijke conventie tussen het fonds, de begunstigde gemeente en het betrokken gewest.

De rentevoet die het fonds zal aanrekenen zal 2 procentpunten lager liggen dan de vigerende rentevoeten op de markt. Die 2 %-punten worden door de Staat gedragen. Voorwaarden voor de tegemoetkoming zijn onder meer : een door de voogdijoverheid (in beginsel het gewest) goedgekeurd saneringsplan hebben dat moet leiden tot een globaal begrotings-evenwicht in 1988 ; het toestaan van een wettelijke hypotheek op de onroerende gemeentegoederen ; het fonds machtigen tot voorafname van de schuldvordering van de gemeente op het Gemeentefonds.

Op het einde van het jaar nam de regering nog een reeks volmachtenbesluiten voor de gemeenten :

- gemeenten met een goedgekeurd saneringsplan kunnen loonmatiging opleggen aan hun personeelsleden die geen gemeentelijk statuut hebben ;
- wijziging van de wet op de civiele bescherming die de oprichting van intercommunales voor de brandweer mogelijk maakt, wat tot een rechtvaardiger spreiding van de lasten voor de brandweer moet leiden ;
- gemeenten met een tekort mogen personeelsleden die aan het einde van hun loopbaan zijn en dit wensen, verminderde prestaties laten leveren ;
- de gemeenten kunnen de voor de overheidsambtenaren ingevoerde eindmaandbetaling toepassen.

Afzonderlijke vermelding verdient het volmachtenbesluit waarbij de in de wet van 15 januari 1976 vastgelegde regels tot vaststelling van de dotatie aan het Gemeentefonds (en het Fonds der Provinciën) werden herzien. Van die regels, die bepaalden dat het Gemeentefonds zou gestijfd worden met een jaarlijkse heffing van 7,65 % op de totale lopende belastingontvangsten van de Staat, was sinds 1979 afgeweken. Voortaan zal de dotatie van het Gemeentefonds jaarlijks verhoogd worden met hetzelfde percentage als de toename van de lopende uitgaven van de Staat, exclusief de last van de openbare schuld. Er zal ook niet meer worden gerekend met de ingediende maar met de aangepaste begroting.

B. LUIK EN ANTWERPEN.

Een afzonderlijk probleem vormde de financiële toestand van Luik en, in mindere mate, Antwerpen.

Nadat Luik eind maart aankondigde zijn personeel (ca. 12.000 man) en gepensioneerden (ca. 2.500 personen) niet meer te kunnen betalen, besliste de kabinetsraad, net als in 1982, dat Luik kon genieten van een voorafname van zijn aandeel in het Gemeentefonds voor 1984. Het betrof één miljard F, waarvan de helft reeds op 8 april werd vrijgegeven. Voorwaarde was evenwel dat Luik op korte termijn een saneringsplan indiende. Hoewel een eerste plan op 6 mei door de regering was verworpen, werd op 11 mei de tweede schijf van 0,5 miljard betaald.

De uitbetaling via voorschotten van het personeel leidde tot maandenlange acties in de stad : van een informatiecampagne over betogingen tot stakingen. De opstapeling van het huisvuil noopte de regering tot het inzetten van leger, rijkswacht en civiele bescherming (9-14 juni).

Na onderhandelingen tussen regering, gewest en stad was eind mei een tweede plan, het zgn. plan-Close (de burgemeester van Luik) tot stand gekomen, dat echter door de meerderheid in de gemeenteraad verworpen werd. Op 27 juni keurde de raad het zgn. plan-Toussaint (schepen van Economische Zaken) goed, maar dat werd door de nationale regering afgevozen. De stemming over een vierde plan kon op 8 juli niet doorgaan, omdat personeelsleden de raadszaal bezetten. Close dreigde daarop met zijn ontslag, maar uiteindelijk zag hij daar van af.

Op 18 juli keurde de gemeenteraad dan een vijfde plan goed. Het bevatte o.m. een blokkering van de lonen gedurende drie jaar, een verhoging van de belastingen en de niet-indexering van de pensioenen in 1984-1985. Het plan werd door de regering gunstig onthaald, maar de conventie tussen Luik en het inmiddels opgerichte (hoger vermelde) Hulpfonds werd in 1983 niet meer gesloten.

Ook Antwerpen kende, deels ten gevolge van de fusie van de oude stad met haar randgemeenten, gelijkaardige problemen. Half juli kreeg de Scheldestad eveneens een voorschot (1,3 miljard) op zijn aandeel in het Gemeentefonds voor 1984. Op 20 september keurde de Antwerpse gemeenteraad een saneringsplan goed, dat Antwerpen toegang moet geven tot een consolidatielening bij het Hulpfonds. Het plan omvatte een vermindering van het personeelsbestand met meer dan tweeduizend eenheden (afvloeiing op vrijwillige basis), allerhande besparingen, verhoging van de belastingen en beperking van de investeringen. Maar ook de conventie tussen Antwerpen en het Hulpfonds werd niet meer in 1983 gesloten.

9. Staatshervorming.

In 1983 werden twee belangrijke stappen gezet in de verdere uitwerking van de staatshervorming van 1980 : de oprichting van het Arbitragehof en de vastlegging van het statuut van de Duitstalige Gemeenschap.

Bij wet van 28 juni 1983 werd het Arbitragehof opgericht, het rechtscollege dat belast is met de regeling van de bevoegdheidsconflicten tussen de Staat, de gemeenschappen en de gewesten. Het doet uitspraak over beroepen tot volledige of gedeeltelijke vernietiging van een wet die of een decreet dat de door of krachtens de grondwet vastgestelde regels voor het bepalen van de onderscheiden bevoegdheid van de Staat, de gemeenschappen en de gewesten schendt. Het beroep kan, binnen het jaar na de bekendmaking van de wet of het decreet, worden ingesteld door de ministerraad, de executieve van een gemeenschap of een gewest, en de voorzitter van een wetgevende vergadering op verzoek van twee derde van zijn leden. De arresten van het Arbitragehof

hebben een absoluut gezag van gewijsde, zijn bindend voor iedereen vanaf hun bekendmaking in het *Belgisch Staatsblad* en gelden met terugwerkende kracht.

Daarnaast doet het Arbitragehof uitspraak over de door de gewone rechter voorgelegde prejudiciële vragen over conflicten, al dan niet met bevoegdheidsoverschrijding, tussen wetten en decreten en tussen decreten die uitgaan van verschillende wetgevers.

Het Arbitragehof is samengesteld uit twaalf leden : zes Nederlands- en zes Franstaligen, waarvan de helft juristen en de andere helft politici. Elke taalgroep van zes leden telt drie juristen en drie politici. Naast de minimumleeftijd van 40 jaar geldt als benoemingsvoorwaarde voor de juristen ten minste vijf jaar het ambt hebben bekleed van hoger magistraat (Hof van Cassatie, Raad van State) of van hoogleraar in de rechten, voor de politici ten minste acht jaar lid te zijn geweest van de Senaat of de Kamer. De leden van het Arbitragehof worden voor het leven benoemd door de Koning uit een dubbele lijst voorgedragen door de Senaat en aangenomen met een meerderheid van twee derde der stemmen van de aanwezige leden.

Elk taalgroep kiest uit zijn midden een voorzitter. De Nederlandstalige en de Franstalige voorzitter nemen om beurten en voor een termijn van één jaar het voorzitterschap van het hof waar. In beginsel beraadslaagt het Arbitragehof in een kamer van zeven leden, drie Nederlands- en drie Franstaligen en de dienstdoende voorzitter. Ook de andere voorzitter neemt zitting in alle zaken. Beslissingen worden met meerderheid van stemmen genomen. In een aantal gevallen en op verzoek van een van beide voorzitters beraadslaagt het Arbitragehof in voltallige zitting.

De installatie van het Arbitragehof vond echter niet meer in 1983 plaats.

Aan de wet van 31 december 1983 tot hervorming der instellingen voor de Duitstalige Gemeenschap was een grondwetsherziening voorafgegaan. Reeds op 2 juli 1982 had de Kamer van Volksvertegenwoordigers het voorstel tot herziening van grondwetsartikel 59ter aangenomen, behalve de derde paragraaf (overdracht van bevoegdheden van het Waalse Gewest aan de Duitstalige Gemeenschap), waarvoor de vereiste twee-derde-meerderheid niet kon worden bereikt. Na amendering keurde de Kamer op 20 januari 1983 die derde paragraaf goed. De Senaat nam het voorstel tot herziening van art. 59ter op 26 mei aan.

Het nieuwe grondwetsartikel verruimt de adviserende bevoegdheid van de Duitstalige Gemeenschap in culturele aangelegenheden tot een autonome decretale en uitvoerende bevoegdheid voor culturele en persoonsgebonden aangelegenheden, richt daartoe een Raad en een Executieve op, en draagt

de wetgever op een globaal krediet ter beschikking te stellen van de Duitstalige Gemeenschap. Tevens is voorzien in de mogelijkheid, in gemeenschappelijk overleg tussen de Waalse Gewestraad en de Raad der Duitstalige Gemeenschap, dat bevoegdheden van het Waalse Gewest aan de Duitstalige Gemeenschap worden overgedragen.

De wet van 31 december 1983 verleent rechtspersoonlijkheid aan de Duitstalige Gemeenschap die, net als de Vlaamse en de Franse Gemeenschap, bevoegd is voor culturele en persoonsgebonden aangelegenheden. Het wetgevende orgaan is de Rat der deutschsprachigen Gemeinschaft (RDG), die 25 leden telt die om de vier jaar (voor het eerst in 1986) worden verkozen door de kiezers van het Duitse taalgebied. De kamerleden, senatoren en Luikse provincieraadsleden die in het Duitse taalgebied wonen, hun eed in het Duits aflegden en geen lid zijn van de RDG, wonen de vergaderingen met raadgevende stem bij. Het uitvoerend orgaan, de Executieve, telt drie leden, door de Rat verkozen (maar niet noodzakelijk uit zijn midden).

De RDG oefent zijn bevoegdheid uit door middel van decreten die kracht van wet hebben, door de Executieve worden bekrachtigd en afgekondigd en in het *Belgisch Staatsblad* worden bekendgemaakt in het Duits, met Nederlandse en Franse vertaling. De Executieve oefent haar macht uit door middel van besluiten. Zoals de andere gemeenschappen is de Duitstalige Gemeenschap voor haar financiële middelen aangewezen op eigen niet-fiscale middelen, een dotatie, *ristorno's* van nationale belastingen, een eigen fiscaliteit en leningen.

De RDG zou op 30 januari 1984 worden geïnstalleerd. In afwachting van de eerste verkiezingen bestaat hij uit de leden van de toen opgeheven Duitse Cultuurraad (Rat der deutschen Kulturgemeinschaft).

In uitvoering van het compromis in de zaak-Happart (zie hoofdstuk 1), richtte de regering bij K.B. van 14 maart 1983 het Studiecentrum tot Hervorming van de Staat op. Het moet tegen 1 januari 1985 bij de regering een algemeen verslag indienen over een evaluatie van en voorstellen voor het eventueel voortzetten, aanpassen, verbeteren en/of herzien van de staatshervorming. Het centrum is taalparitair samengesteld en bestaat uit 32 leden : 20 parlementsleden en twaalf deskundigen. Op 4 november werd het studiecetrum geïnstalleerd, met evenwel slechts negentien leden. Om uiteenlopende redenen weigerden de oppositiepartijen aan de werkzaamheden ervan deel te nemen. Het studiecetrum wordt voorgezeten door Jean Pede (voorzitter van de Vlaamse Raad) en Edouard Pouillet (senator).

Op initiatief van de voorzitters van Kamer en Senaat kwam op het einde van het jaar een bijzondere parlementscommissie voor Brussel tot stand.

De « Commissie van 28 » moet trachten een oplossing te vinden voor het splende probleem van de statuutsbepaling van Brussel.

Het overlegcomité regering-executieven kon over een aantal kwesties overeenstemming bereiken (zo werd het toeristisch beleid, op het vaststellen van de vestigingsvoorwaarden na, aan de gemeenschappen toegevoegd), maar bevoegdheidsbetwistingen over onderwijs, jeugdbescherming, gezondheidszorg en buitenlands beleid waren eind 1983 nog in behandeling.

Inzake het buitenlands beleid keurde de kabinetsraad op 6 mei een nota goed van minister van Buitenlandse Betrekkingen Tindemans. Daarin werd bevestigd dat het sluiten van internationale verdragen een bevoegdheid is van de Koning en zijn minister van Buitenlandse Betrekkingen, waarbij de gemeenschappen worden « betrokken » (deelname aan de onderhandelingen en instemming van de raden). Daarnaast kunnen de gemeenschappen internationale activiteiten ontwikkelen, mits zij de prerogatieven van de Koning respecteren. De gewesten, aldus de nota, hebben geen enkele bevoegdheid op het vlak van de internationale samenwerking en moeten enkel bij onderhandelingen worden betrokken. In een gemeenschappelijke nota (15 juni) lieten de gewest- en gemeenschapsregeringen weten het daarmee niet eens te zijn.

Een aantal conflicten tussen de Vlaamse en de Franse Gemeenschap konden evenmin worden opgelost. De Vlaamse regering tekende beroep aan tegen de afkondiging van het zgn. decreet-Lagasse dat toelaat Franstalige scholen op te richten buiten het Franse taalgebied. Toen dit niets opleverde, stelde de Vlaamse regering annulatieberoep in bij de Raad van State. Zij besliste tevens terreinen in Overijse, waarop Franstalige scholen zouden worden gebouwd, te onteigenen. Van Franstalige zijde werd vooral bezwaar gemaakt tegen het ontwerp van decreet om Brussel uit te roepen tot hoofdstad van de Vlaamse Gemeenschap. Overigens vond de Raad van State dat de Vlaamse Gemeenschap met dat ontwerp-decreet haar bevoegdheid te buiten ging.

Het overlegcomité bereikte wel een akkoord over de zgn. lasten van het verleden. Bij de inwerkingtreding van de voorbereidende gewestvorming in 1975 hebben de gewestelijke ministercomités (in de schoot van de nationale regering) toelating gekregen om leningen aan te gaan (gedebudgetteerde kapitaaluitgaven). De geprefinancierde uitgaven van de gewesten tussen 1 januari 1975 en 31 december 1979 hebben budgettaire gevolgen voor de op 1 oktober 1980 volledig autonoom geworden gewesten. Het Vlaamse en het Waalse gewest weigerden evenwel deze « lasten van het verleden » te dragen, omdat ze teruggaan op beslissingen van de nationale regering. Nadat in het overlegcomité een akkoord werd bereikt over de

omvang van de schulden, besloot de regering het grootste deel ervan — 112,7 van de 127,8 miljard — ten laste van de Staat te nemen. Een regeling daarvoor werd uitgewerkt in het zgn. staalakkoord van 26 juli (zie hoofdstuk 4). De grote lijnen ervan zien er als volgt uit :

- de gewesten en de gemeenschappen zijn in beginsel verantwoordelijk voor de lasten die voortvloeien uit beslissingen van gewestelijke en gemeenschapsministercomités (dus van vóór 1980) ;
- uitzondering hierop vormen de leningen aangegaan door de huisvestingsmaatschappijen ;
- de op 31 december 1982 vastgestelde thesaurieoverschrijdingen worden als lasten van het verleden beschouwd (na de staatshervorming van 1980 konden gewesten en gemeenschappen bij de nationale schatkist voorschotten krijgen, maar die thesauriemogelijkheden werden overschreden) ;
- de saldi van de gewesten en de gemeenschappen worden geschrapt (het betreft kredieten voor een bedrag van 36 miljard F die niet werden opgenomen in de periode 1 januari 1975 - 31 december 1979) ;
- de jaarlijkse opbrengst van de erfenisrechten in Vlaanderen en Wallonië wordt in eerste instantie gebruikt om de lasten van het verleden af te lossen in het betrokken gewest.
- Brussel krijgt een eigen krediet om de lasten van het verleden te dragen.

10. Wetgevend werk.

Hieronder volgt een overzicht van de belangrijkste in 1983 tot stand gekomen wetten.

Leerplicht. De wet van 29 juni 1983 betreffende de leerplicht verlengde de leerplicht van 14 tot 16 (voltijds) en 18 jaar (deeltijds). Sinds de ondertekening van het Schoolpact in 1958, waren herhaaldelijk pogingen ondernomen om de sedert 1914 niet meer gewijzigde leerplicht te verlengen. Dat er na een kwarteeuw uiteindelijk toch een wet ter zake kon worden goedgekeurd, heeft zeker te maken met de toenemende jeugdwerkloosheid. Toch verliep de totstandkoming van de wet weer niet van een leien dakje. Met name uit Waalse liberale hoek wilde men niet dat het deeltijds onderwijs (leercontract) pas vanaf 16 jaar werd toegelaten. Minister van Onderwijs (N) Coens dreigde er zelfs mee ontslag te nemen, indien de kabinetsraad op 11 maart het wetsontwerp niet goedkeurde. Op die dag stemden de ministers in met het ontwerp, zij het dat onder liberale druk was gekomen dat iemand die op 15-jarige leeftijd reeds twee jaar

secundair onderwijs heeft gevolgd, de schoolbanken mag verlaten (in de porspronkelijke tekst stond « met vrucht »).

De nieuwe leerplicht valt in twee delen uiteen. Jongens en meisjes kunnen de schoolbanken niet meer verlaten wanneer zij 14 worden, maar moeten tot 16 voltijds school lopen (tot 15 voor de leerlingen die de eerste twee jaren van het secundair onderwijs achter de rug hebben). In de praktijk gaat het vooral om het beroepsonderwijs, dat om die reden werd vernieuwd. De wet verplicht de leerlingen van de lagere school na acht jaar, ook zonder getuigschrift, naar het eerste jaar van het secundair onderwijs over te stappen.

Van 16 — of 15 — jaar af en tot het einde van het schooljaar waarin men 18 wordt, geldt de deeltijdse leerplicht. Daarvoor bestaan verscheidene formules : leercontract in het kader van de permanente vorming in middenstand of landbouw ; industrieel leercontract ; onderwijs voor sociale promotie gekoppeld aan deeltijdse arbeid ; vormen van alternerend leren.

De wet werd op 1 september 1983 van kracht, al wordt de verlenging van de leerplicht trapsgewijs ingevoerd.

Leerlingenvervoer. Bij wet van 15 juli 1983 werd de Nationale Dienst voor Leerlingenvervoer opgericht, belast met het kosteloos verzekeren, volgens de voorwaarden en de modaliteiten bij K.B. te bepalen en voor zover er geen passend openbaar vervoer bestaat, van het vervoer van leerlingen naar de dichtstbijgelegen niet-confessionele, confessionele of pluralistische school en voor zover de ouders de gekozen studierichting in zo een school niet vinden op de in de wet voorziene afstanden. Daarnaast verzekert de Dienst het vervoer voor de andere leerlingen, voor zover deze een school bezoeken die gelegen is in de door de Dienst bediende zone en voor zover er geen passend openbaar vervoer bestaat. In dat geval gelden de tarieven van de Nationale Maatschappij voor Buurtspoorwegen. Zodra de NDL voor het vervoer instaat, mag niemand nog een dienst voor leerlingenvervoer organiseren.

Vóór de totstandkoming van de wet was reeds geëxperimenteerd met het gemeenschappelijk leerlingenvervoer. De nieuwe regeling treedt geleidelijk en per zone in werking.

Rijksregister. Het in 1968 ingevoerde Rijksregister werd door de wet van 8 augustus 1983 wettelijk geregeld. Het Rijksregister is een systeem van informatieverwerking dat instaat voor de registratie, de memorisatie en het verstrekken van informatie betreffende de identificatie van natuurlijke personen. In het Rijksregister worden ingeschreven : de personen die ingeschreven zijn in de bevolkings- of vreemdelingenregisters van elke gemeente ; de personen die ingeschreven zijn in de registers van de diplo-

matieke zendingen en de consulaire posten in het buitenland. Bij zijn eerste inschrijving in het Rijksregister krijgt iedere persoon een identificatienummer. Om eventuele inbreuken op de privacy te voorkomen, wordt het aantal opgeslagen gegevens beperkt tot naam en voornamen; geboorteplaats en -datum; geslacht; nationaliteit; hoofdverblijfplaats; plaats en datum van overlijden; beroep; burgerlijke staat; samenstelling van het gezin. Uitsluitend voor eigen gebruik kunnen de gemeenten bijkomende gegevens laten registreren. De informatiegegevens worden bewaard tot 30 jaar na het overlijden van de betrokkene.

Het Rijksregister is toegankelijk voor de openbare overheden, de instellingen van openbaar nut en, in een aantal gevallen, notarissen en deurwaarders. Elk individu kan zijn persoonlijke gegevens opvragen en zo nodig corrigeren.

Huurwet. In het kader van de maatregelen tot stimulering van de vastgoedsector, maakte de wet van 29 december 1983 betreffende de huur van onroerende goederen een einde aan de « blokkering » van de huurprijzen. Sinds 1975 waren telkenjare wetten goedgekeurd, die de stijging van de huurprijzen beperkten. Krachtens de wet van 29 december 1983 mag de huurprijs voortaan weer volledig aan de stijging van het indexcijfer worden aangepast, en dit eenmaal per jaar en ten vroegste op de verjaardag van de inwerkingtreding van het huurcontract. Voorts houdt de wet bepalingen in, inzake de kosten en lasten, de plaatsbeschrijving en het beëindigen van de huurovereenkomst.

Tegen het ontwerp is veel kritiek losgekomen. Onder meer huurdersverenigingen en de socialistische partijen verweten minister van Justitie Gol met de nieuwe wet vooral de eigenaarsbelangen te dienen. Ook in de CVP was men niet onverdeeld gelukkig met de nieuwe wet. Aangekondigd werd dat de partij een wetsvoorstel zou indienen om de huurder beter te beschermen.

Borrelwet. De zgn. borrelwet (wet van 28 december 1983) heft de wet-Vandervelde van 1919 op en legaliseert per 1 januari 1984 het schenken van sterke dranken in cafés en restaurants. Wel moet aan bepaalde voorwaarden zijn voldaan, o.m. het verkrijgen van een licentie tegen betaling.

Zetelaanpassing. Kamer en Senaat keurden in 1983 het wetsontwerp goed waarbij de verdeling van de zetels van de rechtstreeks verkozen senatoren werd aangepast aan de resultaten van de volkstelling van 1 maart 1981. Leuven en Hasselt-Tongeren-Maaseik kregen elk één senaatszetel bij, Brussel en Thuin verloren er elk één. Door de stijging van haar bevolkingscijfer kreeg Oost-Vlaanderen er een mandaat van

provinciaal senator bij. Daar er nu 51 provinciale senatoren te verkiezen zijn, stijgt ook het aantal gecoöpteerde senatoren, van 25 naar 26. De wet van 15 maart 1984 verscheen op 17 maart 1984 in het *Belgisch Staatsblad*, samen met het koninklijk besluit waarbij de zetels van de Kamer werden herverdeeld op basis van de volkstelling van 1981. Volgende arrondissementen krijgen er een kamerzetel bij : Turnhout, Hasselt, Tongeren-Maaseik, Bergen en Namen. Oudenaarde, Nijvel, Doornik-Aat-Moeskroen, Luik en Brussel verliezen een kamerzetel. In de provincie Luik daalt het aantal provincieraadszetels van 90 naar 86. Ten slotte werd in het kiesarrondissement Antwerpen de indeling van de kieskantons aangepast aan de op 1 januari 1983 ingegane fusie van de stad Antwerpen met zeven van haar randgemeenten.

Goede-Vrijdagbenoemingen. Niet zo belangrijk maar toch het vermelden waard is de wet van 6 juli 1983 houdende bijzondere maatregelen met het oog op het verzekeren van de werking van het Gebouwenfonds voor de Rijkscholen en het Fonds voor Provinciale en Gemeentelijke Schoolgebouwen. Deze wet regulariseert de zgn. Goede-Vrijdagbenoemingen, de benaming voor een reeks onwettige benoemingen en bevorderingen in de scholenfondsen die in de eerste helft van 1975 — de meeste op Goede Vrijdag van dat jaar — werden gedaan.

Op grond van het K.B. van 13 januari 1975 tot vaststelling van het statuut en de personeelsformatie van het Gebouwenfonds voor de Rijkscholen en het Fonds voor Provinciale en Gemeentelijke Schoolgebouwen, gingen de toenmalige ministers van Nationale Opvoeding, in afspraak met de drie traditionele politieke families (christen-democraten, socialisten en liberalen), tussen 25 januari en 25 juli 1975 over tot de aanwerving en bevordering van een 600-tal personeelsleden in die fondsen, waarbij de partijpolitieke kleur het belangrijkste criterium was en in een groot aantal gevallen niet aan de diplomaverenisten was voldaan.

Bij arrest van 8 december 1977 vernietigde de Franstalige Kamer van de Raad van State het artikel 7 van genoemd K.B., dat de ministers de toelating had gegeven bij de aanwerving en de bevordering gedurende zes maanden af te wijken van het statuut van het rijkspersoneel. Op grond van dat arrest vernietigde de Nederlandstalige Kamer van de Raad van State 78 benoemingen en bevorderingen waartegen beroep was aangetekend, en verklaarde zij tevens alle andere benoemingen nietig (arresten van 14 november 1978). De Franstalige Kamer vernietigde enkel 21 individuele benoemingen en bevorderingen waartegen beroep was aangetekend.

De Senaat en de Kamer keurden op 3 maart resp. 23 juni het wetsontwerp goed waarbij de toestand van de betrokken personeelsleden geregulariseerd werd, wat zeggen wil dat de vernietiging ongedaan werd gemaakt.

De maatregel werd door de regering verdedigd op grond van humanitaire en sociale redenen. Ook werd verwezen naar vroegere gelijkaardige validatiewetten.

Simon Janssens, een van de ambtenaren van het Gebouwenfonds die tegen de politieke benoemingen beroep had aangetekend, was, als gevolg daarvan, bij K.B. van 7 juni 1978 in disponibiliteit gesteld « wegens ambtsontheffing in het belang van de dienst ». Daardoor had hij zijn aanspraken op bevordering verloren en werd zijn wedde gaandeweg op 10 % van het gewone niveau teruggebracht. Na een lange en eenzame juridische strijd, bekwam Janssens van de Raad van State de vernietiging van het K.B. van 7 juni 1978. Hij werd op 28 september 1983 herbenoemd in zijn vroegere functie.

11. Buitenlands en defensiebeleid.

Op 2 maart lichtte minister van Buitenlandse Betrekkingen Tindemans in de kamercommissie voor Buitenlandse Zaken zijn nota inzake een nieuw Afrika-beleid toe. Het omvangrijke document (98 bladzijden met 20 bijlagen) wordt voorgesteld als een globale benadering van de politieke, economische en ontwikkelingsrelaties van België met Afrika.

Opvallend in de nota is de duidelijke relativering van de Belgische betrekkingen met Zaïre in het geheel van de Afrikaanse context. Zaïre blijft nog wel een belangrijke maar geen dominerende positie meer bekleden in de algemene Afrika-politiek. Afrika, aldus de nota, is voor West-Europa belangrijk op zowel het politieke, economische, strategische en humanitaire vlak. Voor België is Afrika belangrijk wegens de aanwezigheid van enkele tienduizenden landgenoten, als leverancier van grondstoffen en afzetmarkt, wegens de plaats in het zee- en luchtverkeer en als bevoorrecht continent in de Belgische ontwikkelingssamenwerking.

België zal zijn beleid ten aanzien van Afrika steunen op twee beginselen: 1. het beleid moet zich tot het hele continent uitstrekken, waarbij de banden met de Arabische wereld niet mogen worden verwaarloosd; 2. de betrekkingen moeten definitief het koloniale kader verlaten waarin ze hun oorsprong vonden. Dat houdt in dat men een absoluut respect moet opbrengen voor het beginsel van de niet-inmenging in de binnenlandse aangelegenheden van een soevereine Staat.

In de nota staat ook dat de Belgische betrekkingen met Afrika niet mogen worden beïnvloed door ideologische beweegredenen en wordt de politiek van apartheid van Zuid-Afrika veroordeeld.

In het kader van het nieuwe Afrika-beleid bracht Tindemans in juli een bezoek aan Zaïre, Angola en de republiek Congo, en in november aan

Rwanda, Burundi en Tanzania. In elk van deze landen werden samenwerkingsakkoorden gesloten. Van zijn kant vertrok staatssecretaris voor Ontwikkelingssamenwerking de Donnée op 22 september voor een veertien-daags bezoek aan Zaïre, tijdens hetwelk hij kennis maakte met een 90-tal samenwerkingsprojecten in alle hoeken van het land.

Op 10 januari werden ruim 28.000 petitiekaarten met het verzoek een parlementaire onderzoekscommissie op te richten naar de rol van België in Zaïre naar de Kamer van Volksvertegenwoordigers gestuurd. De petitiecampagne was een initiatief van het Nationaal Centrum voor Ontwikkelingssamenwerking.

Op 9 februari deelden de SP-parlementsleden Vanvelthoven en Egelmeers mee, dat de ambassade van Zaïre weigerde hen een inreisvisum te geven. Het tweetal was door de SP-fracties van Kamer en Senaat belast met een studiereis naar Zaïre, en zou o.m. contact hebben met de oud-parlementsleden die in 1982 in Zaïre veroordeeld werden. In een interview met *Het Laatste Nieuws* (21 februari) zei president Mobutu dat hij het aanvragen van een visum om een onderzoek in te stellen in een souverain land een provocatie vindt.

Nadat zijn komst herhaalde malen was uitgesteld wegens een verking van de betrekkingen tussen Brussel en Kinshasa — Zaïre had kritiek op de behandeling van zijn onderdanen in België — overhandigde de nieuwe Zaïrese ambassadeur in Brussel, Bomboko Lokumba, op 29 maart zijn geloofsbrieven aan koning Boudewijn. Die gebeurtenis werd door het Zaïrese persbureau Azap « de laatste stap in de normalisering van de betrekkingen tussen België en Zaïre » genoemd.

Op 27 september ondertekenden België en Zaïre het zgn. telefoonakkoord, dat beoogt het telefoonverkeer tussen beide landen evenwichtiger te laten verlopen (tot dan lag het verkeer uit Zaïre driemaal hoger dan dat vanuit België). Daartoe werd van 3 oktober af overgestapt naar het zgn. pvc-systeem, d.w.z. dat elk gesprek uit Zaïre betaalbaar gesteld wordt bij aankomst en dus na akkoord van de opgeroepene door de RTT aan deze laatste wordt aangerekend. Op die manier moet ook de Zaïrese schuld aan de RTT sneller worden gedelgd.

Minister Tindemans ondernam, naast de reeds genoemde, nog een aantal buitenlandse reizen. In januari deed hij Zuid-Korea, Thailand en Indië aan. In maart was Tindemans, in het kader van een ontmoeting tussen de EG en de ASEAN-landen, opnieuw in Thailand, van waaruit hij doorreisde naar de Chinese Volksrepubliek. Dat bezoek resulteerde in het zgn. telefooncontract tussen Peking en Bell Telephone Company, een joint-venture-overeenkomst ter waarde van 18 miljard F, waartegen de Verenigde Staten aanvankelijk bezwaren hadden aangetekend omdat het

gepaard gaat met de uitvoer van hoogwaardige communicatietechnologie. Voorts bezocht Tindemans Oostenrijk, de Sovjetunie, Spanje, Hongarije, Noorwegen en Zweden. De minister sprak het ontwapeningscomité van de UNO in Genève toe (14 juni), de UNCTAD-conferentie in Belgrado (15 juni) en de algemene vergadering van de UNO in New York (27 september).

Tijdens de rondreis van Tindemans in Azië raakte bekend dat België werd benaderd door Thailand om te bemiddelen in de crisis van Kampuchea (Cambodja). Dat er daaromtrent ook contacten zouden zijn geweest tussen Brussel en Vietnam, werd door Hanoi echter ontkend. Tindemans zei wel dat België bereid is zijn goede diensten aan te bieden.

Te gast in België waren o.m. de Jordaanse koning Hoessein, de Tunesische president M'Zali en de Franse president Mitterrand. Veel aandacht tijdens het bezoek van Mitterrand (12-15 oktober) kregen diens uitlatingen ten gunste van de opstelling van middellange-afstandsraketten in West-Europa, die door de SP en de KPB heftig werden bekritiseerd.

Ophefmakend was de aanhouding, op 8 augustus, van Eugène Michiels, directeur van een afdeling van de dienst voor Europese betrekkingen op het ministerie van Buitenlandse Zaken. Michiels werd beschuldigd van passieve corruptie en verduistering van documenten. Hij zou tegen betaling informatie hebben doorgespeeld aan Oosteuropese landen. Om welke informatie het ging, werd niet gezegd. Nu eens was er sprake van spits-technologie, dan weer van diplomatieke of zelfs militaire gegevens. De zaak werd in handen van het gerecht gegeven. Op het ogenblik van de aanhouding werden drie Roemeense en een Sovjet-diplomaat evenals een Russische zakenman uit het land gewezen.

Na langdurige onderhandelingen met de Amerikaanse constructeur en na moeizame gesprekken binnen de regering, besliste de ministerraad op 9 februari 44 F-16-gevechtsvliegtuigen te bestellen (17). Het contract heeft een waarde van 42,1 miljard F, gespreid over negen jaar, en voorziet in 58 % directe compensatiebestellingen voor de Waalse en 22 % indirecte compensatiebestellingen voor de Vlaamse industrie. De productie van de toestellen begint in 1986.

Nog in het kader van het tienjarenplan (1982-1991) kreeg minister van Landsverdediging Vreven op 1 augustus de toestemming om met de Amerikaanse vennootschap BMY een contract te tekenen voor de aankoop van 124 houwitsers M109A2, te leveren van juli 1984 af, voor een totale waarde van 6,3 miljard F (waarvan 90 % gecompenseerd zou worden). De verwachte aankoop van helikopters en legerjeeps bleef in 1983 uit.

---

(17) *Ibid.*, blz. 170.

Voor die laatste bestelling werd een felle concurrentieslag geleverd tussen Mercedes, Leyland en Bombardier.

De financiële weerslag van de aankoop van de bijkomende F-16-toestellen had mede tot gevolg dat minister van Landsverdediging Vreven besliste niet over te gaan tot de aankoop van Patriot-raketten, wat een besparing van 32 miljard F betekende. De Patriot moest in de plaats komen van de verouderde Nike-raket. Overigens trok België twee van zijn acht escadrilles Nike-luchtafweerraketten in de Bondsrepubliek Duitsland terug. Het is de bedoeling op termijn alle Belgische luchtafweerraketten (Nike en Hawk) uit de BRD weg te halen.

Op 4 november legde minister Vreven een personeelsplan aan de ministerraad voor. Het plan, dat naar een interministeriële werkgroep werd verwezen, stelde voor het aantal beroepsvrijwilligers tegen 1986 te herleiden van 28.500 tot 25.500, en ter compensatie het contingent dienstplichtigen met 4.500 uit te breiden en het aantal operationele functies te verminderen. De diensttijd zou op acht (BRD) en tien maanden (België) behouden blijven, maar de miliciens zouden de mogelijkheid krijgen als weddetrekkende twee of vier maanden bij te tekenen. Voorts wil het plan de werktijd in het leger terugbrengen van 40 tot 38 uur per week. Het plan betekende het officiële einde van het onder de toenmalige Defensie-minister Vanden Boeynants in 1973 begonnen professionaliseringsproject.

Eind 1983 werd luitenant-generaal Segers stafchef van de Luchtmacht, in opvolging van luitenant-generaal De Wilder. Luitenant-generaal Bernaert volgde Baurir op als commandant van de Rijkswacht.

12. Overige gebeurtenissen.

Hierna volgt een overzicht van een aantal gebeurtenissen uit 1983, die in vorige hoofdstukken nog niet aan bod zijn gekomen.

Overlijden van koning Leopold III en prins Karel. Op zondag 25 september 1983 overleed in het academisch ziekenhuis Saint-Luc (UCL) te Sint-Lambrechts-Woluwe Leopold III, de vierde koning der Belgen (1934-1951) aan de gevolgen van een hartoperatie. Leopold werd op 1 oktober begraven. Het Hof en de regering namen tot 9 oktober een rouwperiode in acht. Op 30 september had in Kamer en Senaat een rouwhulde plaats, waarop de Franstalige socialisten en de communisten afwezig bleven; de Vlaamse socialisten hadden een kleine delegatie gestuurd.

Op woensdag 1 juni 1983 overleed in het H.-Hartziekenhuis te Oostende Karel, graaf van Vlaanderen, prins van België, regent van het

Koninkrijk van 20 september 1944 tot 20 juli 1950, aan de gevolgen van uitputting. Karel werd op 7 juni begraven. Op 6 juni brachten Kamer en Senaat hulde aan de prins ; de VU bleef daarop afwezig.

Ministers van State. Bij KB van 2 december 1983 benoemde koning Boudewijn elf nieuwe minsters van State : Edward Leemans (senaatsvoorzitter), Jean Defraigne (gewezen minister, kamervoorzitter), André Cools (gewezen minister en PS-voorzitter, voorzitter van de Waalse Gewestraad), Herman Vanderpoorten (gewezen minister), Willy Claes (gewezen minister en medevoorzitter van de BSP), Guy Spitaels (gewezen minister, PS-voorzitter), Michel Toussaint (gewezen minister, voorzitter van de Franse Gemeenschapsraad), Alfred Califice (gewezen minister), Frans van der Elst (stichter en gewezen voorzitter van de VU), Antoinette Spaak (gewezen voorzitter van het FDF) en August Vanistendael (gewezen voorzitter van Caritas Catholica Belgica en gewezen secretaris-generaal van het Internationaal Christelijk Vakverbond).

Gemeenteraadsverkiezingen. Na de gemeenteraadsverkiezingen van 10 oktober 1982 werden bij de bestendige deputaties heel wat klachten ingediend. De Raad van State, die in beroep oordeelt over de beslissing in eerste aanleg van de deputaties, vernietigde uiteindelijk de verkiezingen van drie gemeenten : Boutersem, Gent en Sint-Pieters-Woluwe. In deze gemeenten dienden de raadsverkiezingen te worden overgedaan.

In Boutersem werd de verkiezingsuitslag vernietigd omdat de VU niet tot deelname aan de verkiezingen was toegelaten wegens een kleine onachtzaamheid bij het indienen der kandidatenlijst. Bij de herverkiezing behield de CVP haar volstreekte meerderheid.

In Gent werd de verkiezing vernietigd omdat de lijst Groen ten onrechte de indruk had gegeven door Agalev te zijn gesteund en omdat een door een PVV-kandidaat georganiseerde wedstrijd de vrije keuze van de kiezers kon beïnvloed hebben. Bij de herverkiezing won de SP twee zetels, ten nadele van CVP en VU, en ging de zetel van Groen naar Agalev. CVP en PVV hielden echter genoeg zetels om de meerderheid te blijven vormen.

In Sint-Pieters-Woluwe vormde de namaak van een officieel bericht aan de bevolking de grondslag voor de vernietiging. Bij de herverkiezing slaagde het FDF er niet in zijn op 10 oktober 1982 verloren meerderheid te herwinnen. PSC, PRL en UDRT — verenigd op één lijst — vormden met twee Vlamingen de meerderheid. Het FDF diende een nieuwe klacht in, maar die werd door de Raad van State verworpen.

Index. De indexcommissie raakte het na lange discussies eens over de hervorming van het indexcijfer van de consumptieprijzen. De nieuwe indexkorf bevat 401 posten tegenover 358 in de oude ; 56 posten verdwe-

nen en 99 posten zijn nieuw. Ook de wegingscoëfficiënten werden aangepast. Het nieuwe indexcijfer (basis 1981 = 100) werd op 1 januari 1984 van kracht.

Benzineoorlog. In oktober brak in het Luikse een « benzineoorlog » uit, die uitbreiding vond in alle hoeken van het land. De oliemaatschappijen, Mobil en Seca op kop, staken elkaar de loef af met kortingen op benzine. Op een bepaald moment werd zelfs benzine verkocht tegen 14 F de liter, zijnde het bedrag van de taksen en accijnzen (normale prijs ca. 33 F). Een bemiddeling van Economische Zaken maakte een einde aan de concurrentieslag en leidde tot een akkoord om van 1 januari 1984 af aan de pompstations niet langer de korting maar de werkelijk aangerekende prijs te afficheren. Een rechtbank had de oliemaatschappijen inmiddels verboden met verlies te verkopen.

13. De evolutie in de partijen.

Voor de opvolging van Antoinette Spaak als voorzitter van het *Front démocratique des Bruxellois francophones* (FDF), waartoe in 1982 was besloten, meldden zich zes kandidaten: S. Moureaux, G. Brasseur, B. Risopoulos, L. Defosset, E. Messemaekers en L. Outers. Nadat de eerste twee op 12 januari afhaakten en een buitengewoon partijbureau op de vooravond van het verkiezingscongres Risopoulos en Defosset dwong zich terug te trekken, lag de weg naar het voorzitterschap van Lucien Outers open. Door de « beslissing » van de links georiënteerde Defosset en de liberaal Risopoulos, kon een ideologische confrontatie op het congres (volgens sommigen ook een ideologische tweespalt in de partij) vermeden worden. Op het congres van 15 januari haalde Outers het gemakkelijk van de kandidaat der « periferie », Messemaekers; hij kreeg 73,7 % van de stemmen. In zijn « maiden-speech » zei Outers, die in 1964 medestichter was van het FDF, drie doelstellingen te zullen nastreven: de verjonging van de partijkaders; de partij een centrum-links economisch programma geven; de communautaire strijd verhevig en daarbij op het strategische vlak samenwerken met Wallonië.

Onder het voorzitterschap van Outers legde het FDF zich in de eerste plaats toe op Brussel zelf, en leek de Wallo-brux-idee definitief te worden verlaten (in een interview met *Le Soir* van 6 januari gaf A. Spaak toe dat de toenaderingspolitiek tot het Rassemblement Wallon mislukt was). Om de autonomie van het Brusselse Gewest na te streven, keurde het congres op 25 juni een nieuwe strategie goed. Voorgesteld werd dat de Franse Gemeenschapsraad bij decreet een Brusselse assemblée, bestaande

uit de Brusselse parlementsleden, zou oprichten, die dan een eigen executieve zou samenstellen, waarna met de Vlaamse Gemeenschap zou onderhandeld worden over een « Unie van de Staten van België ». Het FDF bleef vasthouden aan een groot Brussels gewest, dat naast de negentien gemeenten van het arrondissement Brussel-Hoofdstad, ook de zes randgemeenten (Linkebeek, Kraainem, Wemmel, Drogenbos, Sint-Genesius-Rode, Wezembeek-Oppem) en een tiental Vlaamse gemeenten zou omvatten. Als reactie op de « Vlaamse agressie waarvan de Franstalige inwoners van het randgebied het slachtoffer zijn », keurde een buitengewoon congres op 8 december een reeks « verzetsacties » goed.

De verwijdering met het Rassemblement Wallon (RW) en het zich terugplooiën op Brussel, betekende nochtans niet dat het FDF alle contacten met Wallonië losliet. In februari lekte uit, dat er gesprekken werden gevoerd tussen de leiding van het FDF en de PSC met het oog op de oprichting van een politieke denkclub en eventueel een kartelvorming bij de Europese verkiezingen van 1984. De FDF-parlementsleden wezen die idee echter van de hand, en ook binnen de PSC bestond er grote argwaan tegenover. In de (Franstalige) pers was er ook veel te doen over de oprichting van een nieuwe Waalse partij, het Front démocratique et pluraliste (FDP), die een satelliet van het FDF in Wallonië zou zijn. Op een bijeenkomst in Faulx-les-Tombes (8 mei) werd weliswaar een beweging opgericht die zou ijveren voor de vorming van een nieuwe politieke macht in Wallonië, maar van de aangekondigde partijvorming kwam vóór het jaareinde niets in huis.

Aan het slepende conflict tussen het FDF en zijn kamerlid (tevens burgemeester van Schaarbeek) Roger Nols, kwam een einde met het ontslag van Nols uit de partij op 13 april. Nols richtte daarop een denkclub op met vertegenwoordigers van verschillende Brusselse partijen (PSC, PRL, FDF, UDRT). Of hij een eigen (anti-vreemdelingen) partij zou stichten dan wel aansluiten bij de PRL, was eind 1983 nog niet duidelijk.

Het *Rassemblement Wallon* (RW) kreeg op 6 oktober een nieuwe voorzitter. Op een congres in Namen werd Fernand Massart, als enige kandidaat en met 94 % der stemmen, tot opvolger van Henri Mordant verkozen. Massart deed een oproep tot het RPW en het FIW, die in 1981 van het RW waren afgescheurd, om opnieuw toenadering te zoeken. Die oproep, waarmee de voorzitter zijn partij uit haar marginale positie wilde halen (het RW heeft nog maar twee kamerzetels), kende een beperkt succes door de aankondiging in december van het Front pour l'Indépendance de la Wallonie (FIW) van Duvieusart tot het RW te zullen toetreden. De verwijdering tussen het RW en het FDF werd bezegeld door het ontslag van de twee RW-kamerleden uit de FDF-RW-fractie.

De *Christelijke Volkspartij (CVP)* bevestigde herhaaldelijk haar steun aan de regering en wees een samengaan met de socialisten op halflange termijn af. Het regeringsbeleid was echter niet voor alle partijgeledingen even gemakkelijk aanvaardbaar. Met name bij de arbeidersvleugel (ACW) heerste onbehagen over de gevolgde sociaal-economische koers, dat scherp tot uiting kwam in het protest tegen de zgn. fiscale amnestie en de bevrijdende roerende voorheffing (zie hoofdstuk 5). Deze liberale voorstellen konden in hun praktische toepassing weliswaar enigszins worden afgezwakt, maar de goedkeuring van de Begrotingswet door de CVP-parlementsleden van ACW-strekking werd in de christelijke arbeidersbeweging negatief onthaald. In vakbondskringen werd opnieuw de vraag gesteld naar de verhouding van het ACW tot de CVP. Besloten werd dat binnen het ACW in 1984 daarover een bevraging van de basis zou worden georganiseerd.

Een lastig punt voor de CVP was de eventuele plaatsing van Cruise-raketten op Belgisch grondgebied. De partij zat gewrongen tussen het regeringsstandpunt (onvoorwaardelijke trouw aan het NATO-dubbelbesluit) en de afwijzing van kernraketten bij een ruim deel van de basis en de christelijke gemeenschap. De partijraad nam op 1 september een genuanceerd standpunt in, waarin werd aangestuurd op een uitstel van de plaatsing zolang er hoop is op een ontwapeningsakkoord in Genève. Als partij nam de CVP niet deel aan de anti-rakettenbetoging van 23 oktober, waarin wel de aanwezigheid van een dertigtal CVP-parlementsleden, nagenoeg allen van ACW-strekking, niet onopgemerkt bleef. De oppositie, vooral de SP, liet niet na daarop te wijzen toen diezelfde parlementsleden na afloop van het parlementair raketten debat hun vertrouwen gaven aan de regering (zie ook hoofdstuk 6).

Met veel moeite duidde de CVP een lijsttrekker aan voor de Europese verkiezingen van juni 1984. Leo Tindemans, die in 1979 de lijst aanvoerde, weigerde dit opnieuw te doen, omdat hij meende zijn Europese overtuiging beter te kunnen doordrukken als minister van Buitenlandse Betrekkingen. Sommigen wezen er op, dat hij niet meer de 983.600 voorkeurstemmen van 1979 zou behalen. Toen ook Gastons Geens afhaakte, opteerde de partij voor een « echte » Europese lijst zonder nationale figuren en werd op 29 november het Europees parlements lid Croux als lijst-aanvoerder aangewezen. Met 64,3 % der uitgebrachte stemmen keurden de CVP-leden tijdens het weekeinde van 16-18 december de modellijst goed (er namen maar 23.137 van de ca. 120.000 leden aan de « poll » deel).

IPOVO, de vormingsdienst, van de CVP, gaf in het najaar de discussietekst *Met christendemocratische overtuiging* vrij, waarin een ver-

nieuwde visie op de christen-democratie wordt geschetst, geaxeerd rond de kernbegrippen personalisme, solidariteit, verantwoordelijkheid en rentmeesterschap. De tekst werd ter bespreking voorgelegd aan de plaatselijke afdelingen en aan alle groepen en organisaties die met de christen-democratie in Vlaanderen begaan zijn. De discussie erover moet een bezinning over en een herdenking van het CVP-gedachtengoed zijn, en uitmonden in een ideologisch congres in 1985.

Op 20 maart verkozen de CVP-Jongeren Johan Van Hecke tot nieuwe voorzitter, in opvolging van Eric Van Rompuy. Hij was de enige kandidaat.

Na het afstoten in 1982 van het rechtse CEPIC, kon de voorzitter van de *Parti social chrétien* (PSC), Gérard Deprez, er in 1983 de arbeidersvleugel (*Démocratie chrétienne*, DC) niet toe bewegen zijn structuren op te heffen om zo een « standenloze » partij uit te bouwen. Felle interne spanningen deden zich nochtans niet voor. Wel gaf de herdefiniëring van de grote lijnen van de PSC-doctrine op het ideologisch congres « Pour vaincre la crise, changer la société » (Moeskroen, 23 april) aanleiding tot harde discussies over o.m. de rol van de overheid in het economisch leven en over het abortusvraagstuk.

Met bezorgdheid keek de PSC tegen de ontwikkelingen binnen de Waalse christelijke arbeidersbeweging (MOC) aan. Na de minder fraaie verkiezingsresultaten van de PSC op 8 november 1981, was op 27 februari Solidarité et Participation (SeP) opgericht als politieke beweging van het MOC (dat tot dan toe zeer dicht bij de PSC en vooral de DC aanleunde). Op een algemene vergadering (17 december) werd met ruime meerderheid besloten dat de beweging zich tegen het einde van 1984 zou omvormen tot een pluralistische, progressistische en federalistische partij.

Op 5 november werd Jean-Paul Dumont tot voorzitter van de Jeunes PSC (tot dan Jeunes Sociaux-Chrétiens genoemd) verkozen.

De *Partij voor Vrijheid en Vooruitgang* (PVV) zette haar liberaal offensief voort. Zij steunde een krachtig herstelbeleid, pleitte voor een terugdraaien van de overheidsuitgaven door de « ontvetting van de Staat » (al was daar, tot haar ontgoocheling, in de ontwerp-begroting voor 1984 weinig van te merken) en verdedigde maatregelen als de « fiscale amnestie » die voor de christen-democraten moeilijk lagen. De spanning tussen de PVV en vooral de CVP kwam het sterkst naar voren op het vlak van de sociale zekerheid. De Vlaamse liberalen vonden de hervormingsvoorstellen van minister Dehaene (hoofdstuk 7) onvoldoende en stelden een eigen plan voor, met drie trappen: het minimum gewaarborgd inkomen, steunend op solidariteit, betaald met belastinggelden en na onderzoek van de sociale en fiscale staat van de betrokkene; een net van verplichte sociale verzekeringen (ziekte, arbeidsongeval, beroepspensioen,...) gefinan-

cierd door verplichte bijdragen ; een stelsel van vrije verzekering die fiscaal moet worden gestimuleerd. Sectoren als kinderbijslag en jaarlijkse vakantie moeten voor de PVV uit de sociale zekerheid worden gehaald.

De PVV congresseerde in Oostende (27-29 mei) rond het thema « Burger en bureaucratie ». Gepleit werd voor de afschaffing van overbodige staatsinstellingen en de privatisering van bepaalde overheidsdiensten. Op een congres in Genk (25-27 november) werd voorgesteld de burger individuele milieurechten toe te kennen.

Na de ambtenarenstaking (hoofdstuk 5) kondigde de PVV, te zamen met haar Waalse zusterpartij, de Parti réformatrice libérale (PRL), met veel omhaal een reeks wetsvoorstellen aan om « syndicale uitwassen » weg te werken. Het duurde uiteindelijk tot 1984 vooraleer de voorstellen bij het parlement werden ingediend. Het offensief van de PVV tegen de vakbonden lag mede aan de basis van de verkinging van de betrekkingen met de liberale vakbond ACLVB, die het « conservatieve » beleid van de liberale partij aankloeg.

De PRL kon zich verheugen in de toetreding van de Parti libérale chrétienne, de politieke partij die in 1982 was ontstaan uit het CEPIC, de rechtervleugel van de PSC. Volgens voorzitter Henrard van de PLC telde zijn partij zo'n 2.000 leden en tienduizenden sympathisanten. Maar binnen de PLC was niet iedereen het met overstap eens.

Op hun congres van 17 december spraken de Brusselse Franstalige liberalen zich uit voor de oprichting van een centraal gewest, waarvan de grenzen zoveel mogelijk zouden samenvallen met die van de provincie Brabant.

Op 12 juni namen duizenden PRL'ers op de Heizel deel aan een bijeenkomst die het midden hield tussen een congres en een volksfeest. Het congres werd een verre aanloop tot de Europese verkiezingen van 1984 genoemd.

De *Socialistische Partij (SP)* stelde op 26 april haar sociaal-economisch alternatief voor, dat na grondige discussies in de afdelingen en federaties op het congres van 10-11 december (Antwerpen) in ingrijpend geamendeerde vorm werd aangenomen. Centraal in het SP-alternatief staat een actief tewerkstellingsbeleid via een drastische werktijdverkorting (20 à 25 % over vier à vijf jaar) met verplichte vervangingstewerkstelling (10 %). Voor de financiering van deze operatie werden o.m. een vermogensbelasting, een werknemersbijdrage en een gedeeltelijke herwaardering van de goudvoorraad voorgesteld. Daarnaast wil de SP een offensief industriebeleid voeren door middel van een selectieve relance waarvan de overheid de motor moet zijn. Voorts pleit het alternatief voor een herstel van de koopkracht, een meer rechtvaardige inkomens- en vermogensverdeling en een democratisering van de economie. Voor de verwezenlijking

van het alternatief deed de SP een oproep tot samenwerking met de christelijke arbeidersbeweging en de « groenen ».

De zaak-Vermeulen (18) kwam uitvoerig aan de orde op het buitengewoon congres van de Jongsocialisten (JS) in Gent (12 maart). Met een ruime meerderheid werd de Doorbraak-gedachte onderschreven en beslist dat een Jongsocialist lid mag zijn van de christelijke vakbonden. Het congres besliste een tijdelijk collectief leiderschap in te voeren. Dat bleef aan tot het congres van Blankenberge (15-16 oktober), toen Luc Van de Velde tot voorzitter werd verkozen.

In de lente richtten jonge militanten en kaderleden van de SP uit de vijf Vlaamse provincies de Belgische Progressieve Socialisten (BPS) op. BPS verwerpt het tweeledig federalisme en het confederalisme, en komt op voor een provinciaal federalisme. Het ijvert — voorlopig zonder succes — voor een communautaire verstandhouding in de socialistische beweging in België.

Het weekblad *Links*, de spreekbuis van de linkerzijde in de SP, vierde in 1983 zijn 25-jarig bestaan met o.m. een colloquim over de toekomst van de SP. *Links* gaf een derde roodboek uit, waarin wordt gepleit voor o.m. een radicale herverdeling van de arbeidstijd door de invoering van de 28-urenweek.

De *Parti socialiste* (PS) herkoos op 5 februari Guy Spitaels tot voorzitter. Dat hij de enige kandidaat was en bijna 95 % der stemmen behaalde, bewees dat hij er in twee jaar tijd in geslaagd was een stevige machtspositie uit te bouwen. Volgens Spitaels heeft de PS in die twee jaar 20.000 nieuwe leden ingeschreven (totaal 175.000). Op hetzelfde congres werd Guy Coëme tot voorzitter van de Waalse federaties verkozen. Daags voordien had de Brusselse federatie François Guillaume tot voorzitter aangeduid.

Op 11 juni vond in Namen het tweede deel van het congres « Renover et Agir » plaats, waar hoofdzakelijk statutaire problemen aan de orde kwamen. Besloten werd o.m. de notie « klassenstrijd » in de statuten te behouden (de Luikse federatie had de vervanging door « strijd van alle bezoldigde en zelfstandige arbeiders tegen de grote financiële machten » voorgesteld), in alle partij-instanties ten minste 20 % vrouwen en 15 % jongeren (— 30 jaar) op te nemen, bedrijfsafdelingen op te richten, het tendensrecht te erkennen en een aantal onverenigbaarheden in te voeren. Opgemerkt werd dat haast alle amendementen van de machtige Luikse federatie (37.000 leden) werden afgewezen en dat binnen die federatie

---

(18) *Idem*, blz. 177-178.

felle spanningen bestaan die op het congres aan het licht kwamen in discussies en bijna een handgemeen tussen Cools, Dehousse en Mathot.

Met veel belangstelling werd uitgekeken naar het congres van 2 oktober in Waver, waar gewestminister Busquin namens de (tweede grootste) federatie Charleroi pleitte voor Waalse autonomie. Uiteindelijk werd nagevoeg eenparig een minder verregaande resolutie aangenomen, waarin wordt opgekomen voor een verdieping van de gewestvorming in de richting van een « integraal federalisme ».

Voor verrassing zorgde gewezen minister en PS-kamerlid Henri Simonet met de aankondiging (27 oktober) van zijn ontslag uit de PS-fractie, wegens de houding van zijn partij in de rakettenkwesie en het defensiebeleid. Simonet leefde al geruime tijd in onmin met zijn partij, ook wegens de communautaire radicalisering. Zijn ontslag uit de fractie bracht zijn verwijdering uit het partijbureau mee. Simonet, die als adviseur werkzaam is voor de Generale Maatschappij, zou in 1984 ook ontslag nemen als kamerlid en als burgemeester van Anderlecht.

Op hun congres in Bohan verkozen de Jeunes Socialistes Jean-Louis Salmon tot nieuwe voorzitter.

De *Volksunie* (VU) schreef in 1983 haar 50.000ste lid in. De partij voerde vooral oppositie tegen communautair geladen dossiers als de kwestie-Happart en Cockerill-Sambre. Op haar initiatief vond op 7 februari in Hasselt een betoging plaats tegen de benoeming van Happart tot burgemeester. Over de staalproblematiek gaf zij het *Dossier-Staal* uit.

Onder de titel *De uitweg* verscheen een brochure waarin het sociaal-economisch profiel van de VU wordt voorgesteld, dat een « derde weg » wordt genoemd. De VU komt op voor een sociaal gecorrigeerde vrije-markteconomie waarin de onderneming de belangrijkste plaats bekleedt, en voor een verticale inkomensherverdeling langs de fiscaliteit.

De VU organiseerde een enquête bij haar leden. Uit de 21.938 inzendingen blijkt dat 63 % van de leden mannen zijn en 37 % vrouwen, en dat 86 % zegt gelovig te zijn (34,5 % praktiserend) en 3,5 % vrijzinnig. Volgens de leden moet de partij vooral aandacht besteden aan de Vlaamse zelfstandigheid.

Ophef maakte de toespraak van gemeenschapsminister Schiltz in Gent (20 december), waarin hij opkwam voor een economisch separatisme, dat voor Vlaanderen meer voor- dan nadelen zou hebben.

De *Kommunistische Partij van België* (KPB), ten slotte, besloot na een breuk van twintig jaar de betrekkingen met de Chinese communistische partij te herstellen. De beslissing werd genomen tijdens een bezoek, in

mei, van KPB-voorzitter Van Geyt aan Peking. De breuk was het gevolg van de verwijdering tussen de Chinese Volksrepubliek en de Sovjetunie, waarbij de KPB de zijde van Moskou koos. In de tweede helft van de jaren zeventig is de KPB een meer onafhankelijke koers gaan varen.

De federalisering van de communistische partij, waartoe in 1982 was besloten, kreeg gestalte in de congressen (december) van de « Waalse en Franstalige » vleugel en van de Brusselse federatie.

